Лазаревскаго института

ՏԵՏՐԱԿ ՈՐ ԿՈՉԻ

ՆՇԱՒԱԿ

վասն կառավարելոյ ինչս Որբոց կանանց կտակ ննջեցելոց

'ի Հայրապետութեան Տեառն Սրբազան Ղուկասու ամ Հայոց կաթուղիկոսի 'ի Վաղարշապատ:

'ի թագաւորութեան Տեառն Երկրորդ Հերակլիոսի Բակրատոն ու 'ի Թիֆլիս:

Յամի տեառն փրկչին մերոյ Քի . . . . ՌՉՁԳ:

'ի Թուականութեան Հայոց . . . . ՌՄԼԲ:

'ի Հնդիկս 'ի Մայրաքաղաքն Մադրաս:

'ի Տպարանի Յակոբայ Շահամիրեանց կոչեցելոյ

Նախերգանք առ Ընթերցօղսն:

Որպէս հաւատացեալեմք Աւանդութ[ե]անն Սրբոյ Եկեղեցւոյն Քի՛ զի ոչ երբէք յուսահատիլ ՚ի ողորմութենէ տն այսպէս հաստատուն կալ պարտիմք ՚ի հաւատս նյոյս մեր առ տր Արարիչն մեր. որ թէպէտ եթէ ՚ի պատճառէ որոց մեղաց-մերոց եթէ ՚ի ծուլութենէ եւանմիաբանութենէ եւանձնազան-գութենէ եւան սիրելութենէ եւայլն՝ ցրուեցաք ՚ի սեբհական յաշխարհէ մերմէ եւպանդխտեցաք ՚ի զանազան տարր յաշխարհ յաշխարհէ մերմէ եւպանդխտեցաք ոմ փոքրիկ յոտս յազգէն մերմէ որ ՚ի սաստ, այլ գոհանալով-՚ի տնէ աստէմ որ այս փոքրիկ յոտս յազգէն հայոց բնակեալ-՚ի յայս քաղաք Մատրաս Շնորհօք եւողորմութբ տն յայ ե-բարեպէս կառավարութբն յիշխանաց քաղաքիս ունիմք-Պատիւ ազատութեն յազգին մերոյ եւբարեպէս վարիւք կե-անս եւզգաստապէս Պաշտոմամբ ամենասուրբ յանուն տննշա-նաւ Սրբոյ խաչին որ հովանի եւպահապան մեզ եւպարծանք յազգին զի ցայկ եւցերեկ փայլէ ՚ի գլուխս բարձրաբերձ կա-Թուղիկէ եւառաքելական սբ Եկեղեցւոյ մերոյ, Հայոց որ ՚ի աստ, որում Հաւաւիղեալ ՚ի քարոզութբ Սրբազանից մերոց Նոյին առաքեցեալ քահանայիւք կատարի ամ խորհուրդ սբ Եկեղեցւոյ ՚ի վերայ մեր եւ ամ հաւատացելոց ՚ի Քս ըստ յամէ

մատութեն Հայաստանեաց սբ Եկեղեցւոյ

Այլ հարկ ՚ի վերայ մեզ կայ Թողուլ բոլորովին կարճահայեա-ցութիւնն ռամկօրէն հոգացողութեն, եթէ խորհրդով բանիւ եւգործով եւմի երբէք մոռանալ նախ յազգն եւյաշխարհն մեր-եւմիոք ՚ի աշխատելն իւր տպաւորել ՚ի սիրտս իւր վասն մխիթ-արութեն միայնակ անձին իւրոյ, եւմի ոք յուսահատ լինիլ ՚ի պատճառէ Պանդխտութենէ թէ վասն ում աշխատ արարից եթէ ոյք յայս ձեռն[illegible]ստատուն պահել հաւասարի յազգ ձեր-

ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

լինիլ և ժառանգորդ Հայաստանեայց քանզի ոչ երբէք սպա-
ասի որդիք հայոց ոչ 'ի տանէ, և ոչ 'ի բարբ յաշխարհէ, և մեք
խնդրեսցի և զանազանեսցի որոց ուն հայոց 'ի Միութենէ և
ժառանգորդութենէ իւրմէ նայ որ իցէ միանակ անձամբ առն
հարուստ զի ոչ է այժմ առնուլ զհայ մանկանց հայոց ևարկա
նելոտարայ, այսպէս հարկաւոր է ձեզ զայել և կարգադրել ժա
մանակս կենաց ձերոց 'ի Պանդխտութենն զի պտուղ վաստակի
գործոց ձեռաց ձերոց մնասցէ ժառանգութ̅ին յազգին ձերոյ
ևերկայնամիտ լինիլ 'ի ժամ գրելոյ զկտակս ձեր վս̅ բազմաչ-
խատվարիւք զա̅մ ամուրս կենաց ձերոց աշխատութ̅բ զա̅մ ինչս
ձեր զի մի թողեսցի 'ի խորին գերեզման ամերձամբ, այլ սպաւոչ
լերուք զի կարգադրեսջուք կարգ կառավարութե վս̅ ա̅մ ըն-
չիցորոց, Այրեաց, Տնանկաց, և աղանց կամ ննջեցելոց զի
կալով մնասցէ յիշատակն և հաստատութիւն անժառանգ ևան-
տերունչ պանդխտաց հաստատուն վասն ժառանգորդաց յազ-
գին հայոց զի որբք թէ հատային եթէ մանկահասակ զիւրա
ևբարի փայելուչ կենօք փայլեսցեն զկեանս իւրեանց, ևմի-
գուցէ հարկաւորեսցեն խնդրել շնորհ ևողորմութիւն 'ի յայլա
զգէ, և կամ կրեսցեն թշուառութիւն 'ի կեանս իւրեանց, նա-
ևս բարւոք գիտէք տարբերութիւն ժամանակին յատկապէս 'ի վր̅
գործոյ մերոյ վաճառականութեանց, որ երբեմն աջողակ և շա
հաբեր և երբեմն ձախորդ և վնասակար ևբազմիցս 'ի մէնջ և 'ի-
յազգէ մերմէ աշխատեցեալ, հարստացեալ, և անկարգապէս
թողեալ ստացուածս իւրեանց որ յետ վախճանի կենաց իւրոց
եբր փոշի առաջի հողմոյ ցրուեալ, վասնորոյ հարկաւոր է ձեզ
ունիլ Սահման մի կարգադրութեն կառավարելոյ տուրս, ողոր-
ութինս, յիշատակս ստացուածկս առանց կտակ ննջեցելոց թէ
պէտ բարւոք գիտեմ զի ոչ գոյ մեզ զաւազան իշխանութեան
և ոչ անխախտելի Սահման յօրինաց հայոց, այլ տեսանելով
Բարեկարգութիւն յիշխանաց քաղաքիս որ 'ի թիկունս ա̅մ բա-
րեգործաց հասանէին, և ոչ երբէք արգելեն ոչ ոք յազգի-

բա

բարեպէս փարուք առաջանաց, ուստի յայժ հարկաւոր է մեզ
ունիլ Սահման կառավարելոյ վասն Որբերաց Այրերաց և
ա̅մ ըստացուածոց մերոց յատկապէս որք ևանանկաց մերոց զի
կալով մնասցէ Պատիւն յազգին հայոց մինչև ա̅ր այս աշխարհէ
երախտիկանասցէ յազգաշխարհաս մեր պանդխտութեան և յար-
ուսցէ ա̅ր կառավարիչ յաշխարհին մերոյ զի մնասցուք 'ի մէջ
ցնծութ̅բ եղեն 'ի պանդխտութենէ առ զինքս, գործակացեալ
մորն իւրեանց յԱրարատ յաշխարհ (և մի կարծելոլ բերանից
ասել երանի ևբազմիցս երանի արանցն յայնոցանց որոց զա-
անիցին այն Ոսկեգոծ ժամանակն եւ յջանիկութեան) այլարդ
փութցիկ Շահս կարգադրութեանց ա̅ն ոչ ոք մասամբ կարէ
լինիլ ընդդէմ թագաւորի, իշխանի, եկեղեցւոյ, քահանայի
և հասարակ ժողովրդոց, եթէ ոչ յատկապէս բարութիւն հա-
սարակաց ուրեմն հարկաւոր է մեզ սիրով ընդունիլ և յառաջա-
նալ 'ի գործ և ա̅ր ձեզ և մեզ Օգնական Ամէն:

Армянскаго
Лазаревыхъ
Института
Восточныхъ языковъ

Կարգադրութիւն Մադրասիս Հայոց վասն կառավարելոյ ինչս որբոց եւ աւանդից կտակ 'ննջեցելոց:

Հատոր Առաջին:

Որովյետեւ 'ի միջի յազգին Հայոց աստ բնակողաց- ոչ գտանի յատկապէս հաստատութիւն եթէ աստ բնակելոյ եւ կամ յորդոց որդի ժառանգորդ 'ի վերայ- Որոց դաւառի եւ հաստատուն իրացունելոյ, ուրեմն պարտ է մեզ ունիլ ամ էրից ամաց մի անգամ 'ի միջի յամահաւասար ժողովրդոց հայոց ընտրեցեալ երիս կառավարիչս այսինքն առաջին, երկրորդ, ներրորդ, եմիաբան արքս ևեր ընչից եղատոց, եւեբհակյան յազգէն Հայոց եդիաւանութեան-

Հայաս

Հաստատեսցէ սբ Եկեղեցւոյ վասն կառավարելոյ բանն Որբոց Տնանկաց, եւ առանց կուակ նեղելոյ, եւ ու իրաւանց պաշտպանութեանց եւսն, մի ամ ՚ի երից կառավարչաց այսինքն առաջին պիտոյ լինիլ երից փոխան Մադրասիս Հայոց սբ Եկեղեցւոյս երկրորդն տեղակալդ եւ երրորդն Օգնական, եւ ամ երից ամսոյ միանգամ յանել առաջինն ՚ի Պաշտօնէ կառավարութենէ եւ երից փոխանութենէ մատեանել տեղի նորայ տեղակալն նորայ եւ ընտրել ամ նոր, վասն տեղի երրորդ կառավարչի, եւ Պատուէր Պաշտօնատարութեան վասն կառավարութեան առցայ Պարտէ եւ լինել ըստ կամաց եւ հաճոյից բոլոր յազգէն բնակողաց Մադրասիս, Հայոց ձեռնադրեալ գիրեցեն ՚ի գործ ու:

(Բ)

Օրինակ Պաշտօնատարութեան կառավարչաց:

Թուղթ ընդունելութեան յազգին Հայոց բնակողաց ՚ի յայս քաղաքի Մադրասու վն կառավարութեան սանդղին որբոց եւ Տնանկաց եւ ընչից առանց կուակ նեղելոյ եւ խոստմանց եւ ողորմութեց եւ երից փոխանութեն Մադրասիս Հայոց սբ Եկեղեցւոյ եւ պատուէր առ պատուելի կառավարիչն մեր այլնց . . . եղև ՚ի մէնջ ՚ի գաւիթն սուրբ Եկեղեցւոյ մերոյ Մադրասիս դեկտեմբերի Ամսոյ 31 . Յամի տն փրկչին մերոյ քի 1783 . .

Ներքոյ ձեռնադրողք յազգէն Հայոց աստ բնակողաց միաբան ընդունեցինք եւ ընտրեցինք ՚ի մէջէ մերմէ երիս Պատուելի անձինք այսինքն . . . . . եւ հաստատեցաք ՚նցայ կառավարիչ ՚ի վերայ բանին առանց կուակ նեղելոյ եւ գործոյն որբոց եւ տվաք իշխանութիւն նոցայ կալ եւ ամ կառավարիչ երիւ ամու ժամանակաւ եւ յառաջինն ՚ի նոցանէ այսինքն . . . . . . եւ երից փոխան Մադրասիս Հայոց սբ Եկեղեցւոյն զի առանց վարձու, եւ աննկալութեան կառա-

վար

վարեսցեն գործ որբոց առանց կուակ նեղելոյ տնանկաց մերոց ըստ յամեմատութեան կարգադրութեան մերոյ մինչեւ երիս ամս եւ որոց Պատուհասինք եւ հարկաւորութիւնք որարտաքոյ մերոց կարգադրութեանց հանդիպեսցի ժողով մի հասարակ յազգէն Մադրասիս Հայոց արասցեն եւ ընտանայցեն ՚ի ժողովրդենէ յատկապէս, Պատուէր եւ յապա յառաջասցեն ՚ի գործ զամ զոր ինչ մերոյ կառավարչաց խորհրդիւ բանիւ եւ գործով ըստ յամեմատութեան մերոյ կարգադրութեանց ՚ի յայս պաշտօն առնելն իբրեւ մեք միաբան ներքոյ ձեռնադրողքս կը լինեմք արարեալ, եւ որոց գործ արտաքոյ կարգադրութեան եւ յատկապէս ընդդէմ հասարակաց Պատուիրանի գործեցեալ, անձնաւորութիւնք եւ ըստ այս. ածին կառավարչաց որբոց մերոց պարտէ հատուցումն առնել որբոց եւ տնանկաց մերոց, այսպէս ձեռնադրեցաք ՚ի յայսմ ներկայ եղեալ ժողովուրդք Հայոց ՚ի . . . երրորդ ժողովն եւ ամ Օգնական մեզ ամէն:

Գ

Ամենայն Դեկտեմբերի 31: Պարտեմք բոլոր ժողովուրդքս Մադրասիս Հայոց հաւաքվիլ ՚ի գաւիթս սբ Եկեղեցւոյ մերոյ առ ՚ի տեսչութիւն բանին եւ գործին եւ կամօքն յասու լինիլ, եւ ամ արարմունս կառավարչաց մերոյ (բայց նոքայ որ իցեն տկար եւ յատկապէս ներքոյ հարկի) նաեւ պարտիմք ՚ի թիկունս կառավարչաց որբոց մերոց հասանիլ ՚ի յորում ժամու որ կառավարիչքն որբոց մերոց հրաւիրեսցեն մեզ ՚ի խորհուրդ եւ ով ոք իմէնջ մեր հանդիպեսցի, եւ ծուլանասցէ յերեւելոյ ՚ի ժամադիր ժամէ ՚ի մէջ ժողովուն նա ինքն ինքեան ընդունելի զինքն արար ամ խորհուրդ եւ գործ ժողովոյն յայնմիկ որում յինքն ոչ եկաց ՚ի մէջի նոցայ:

Օրի

Օրինակ հրաւիրելոյ ժողովրդոց 'ի ժողով:

Պատուելի ազգ Հայոց որք 'ի Մադրաս բնակեալք

Խոնարհաբար ազդ ձեզ առնեմ զի այսօր իբր 27: Դեկտեմբերի ամսոյ որ մերձ 'ի լրումն տարոյս հրաւիրեմ ձեզ 'ի գաւիթն Սբ Եկեղեցւոյ Մադրասու Հայոց կատարելոյ 'ի երկրորդ յօրէն կարգադրութե Մադրասու որբոց իրաց, վասորոյ պարտէ ձեզ հասանիլ 'ի խումբ . . . Երրորդ ժողովն 'ի գաւիթն Սբ Եկեղեցւոյ մերոյ, յամսեանն 31: Դեկտեմբերի 'ի թուին մերոյ փրկչին Քի 1783: յերեկոյեան 6: ժամին և

տէր ձեզ Օգնական Ամն

Եղև Մադրասումն Դեկտեմբերի 27: Թւն 1783.

Ձեր հրամանոց պաշտոնատարք

. . . .

. . . .

. . . .

Օրինակ հրաւիրելոյ առ 'ի խորհուրդ:

Պատուելի ազգ Հայոց որք 'ի Մադրաս բնակեալք.

Յայտնի լինի ձեզ որէկն և հհաս 'ի վր գործոյ մերոյ և կառավարութենց բանինորբոց հայցումն սրանց արտաքոյ կանոնի մերոյ և հարկ 'ի վր մերկայ պատասխանելոյ և կատար հասուցանելոյ ընդդէմ հայցուածողաց, վասորոյ հրաւիրեմք ձեզ հասանիլ 'ի թիկունս մեր Օգնականութին յուլիսի ամսեան 8. 'ի գաւիթս Սբ Եկեղեցւոյ մերոյ Հայոց, ըստ սահմանին 1. և 3: հատոր յօրէնս եառ յատկապէս Պատուէր մեզ զինչ առնելոյ:

Եղև Մադրասումն մայիսի ամսի.

Յամի տն փրկչին մերոյ Քի 1783:

Ձեր հրամանոց պաշտոնատարք

. . . .

Առաջին

Դ

Առաջին Դեկտեմբերի 31 'ի միջի ժողովեալ սրանց ընտրողութբ հասարակ ժողովրդոց նշանաւորեցուք եօթն անձինս յազգէն Հայոց և Դրաւանութբն Հայաստանեայ Սբ Եկեղեցւոյ և տէր Պատույ և ընչից և 'ի վերայ սոցայ վիճակս յանեսցուք մինն երիցփոխան և առաջին կառավարիչ միւսն երկրորդ կառավարիչ ում որ եկեսցէ վիճակ նորայ տայցեն պատուէր պաշտոնատարութենն կառավարութեն, նյապա ամ Դեկտեմբերի ամսոյ 31: 'ի միջի ժողովեալ սրանց ընտրողութբն հասարակ ժողովրդոց նշանաւորեսցեն միմեայն երիսանձինս սեհրբականն յազգէն Հայոց և Դրաւանութբն Հայաստանեայ Սբ Եկեղեցւոյ տէր պատույ և ընչից, և 'ի վերայ սոցայ վիճակս յանկեսցեն միմեայն մինն որում որ ելանէ վիճակ երրորդ կառավարիչ նմա տայցեն պատուէր պաշտոնի երրորդ կառավարութեն

որ ընթանայ 'ի գործ ըստ հատոր 1: և 3: յօրէնս:

Ե

Քահանայք Մադրասու Հայոց վիճակի և յատկապէս ազօթող վասն մեր պարտէ մեզ ընդունիլ յայնմանէ որ նամակօք Օրհնութեն և սիրոյ սրբազնն Եպիսկոպոսէ Առաջնորդէ Նոր Ջուղայոյ գայցէ առ մեզ, 'ի միջի այսպիսի եկեալ քահանայից յերից ամսոյ միանգամ դեկտեմբերի 31: 'ի միջի ժողովի ընտրել պարտեմք մինն Առաքերեց և տայցուք նմայ Պատուէր կառավարութեն երիս ամաւ ժամանակաւ ոչ 'ի վր գործի Եկեղեցականաց և Սրբութեն եթէ ոչ կառավարելոյ մեզ բնակողացս Մադրասու Հայոց քաղաքավարութե և յեցութբ և վասն ամ գործ Եկեղեցականաց, փակեցաք բերան և աչս և ամ զօրութին բնութեն մերոյ որ ոչ ոք 'ի մէնջ յիշխեսցի ոչ խորհրդով և ոչ գործով խառնիլ ընդ գործս սրբութեան Եկեղեցւոյ բայց հնազանդիլ առաջնորդի մերոյ և պահել

պատիւ

պատիւս քահանայից եւ պաշտել ամենազօր Ա̃ծն միայն ըստ աւանդութեան հայաստանեայց Սբ եկեղեցւոյ:

:Օրինակ Պատուիրանի վասն Աւագերէցի:

Զ

Ամենայն քահանայ կղերիկոս Սարկաւագ ժամկոչ 'ի վիճակի մերոյ պարտէ հաստատուն կալ 'ի միտս զի պարտէ նմայ պահել անձն իւր մաքուր հեզ եւ խոնարհ յառիկայէս ի ժամարարթեցոյ առաջի սրբոյ սեղանի անձամբ երկիւղածութեամբ ընթեռնուլն, հանդարտ բեմասացութեամբ, ձայն երգոյ մեղմ եհանդարտութեամբ, միոք 'ի նոցանէ համարձակեսցի Շարժմամբ եւ ձեռքեսցի ձեռն ձգութեամբ հարկանելով ումեք առաջի սրբոյ սեղանի, եւ ձեռք քահանայից արգելեալ իցէ խառնել 'ի գործ յաշխարհականաց ոչ կատակատարութեամբ եւ ոչ փոխանորդութեամբ եւ ոչ երաշխաւորութեամբ, եւ եթէ գուցէ գտանիցի ոչ ունիցի կարողութիւն 'ի մէնջ մեր ներգործելոյ 'ի վերայ յայսմ մասամբ ու-թեան հաշեցաք զի սրբակրօն աւեր . . . . ըն-
լինիցի Աւագերէց Մադրասիս Հայոց երիս ամաւ ժամանակաւ:

Է

Որպէս հաստատեցեալեմք եւրդ հաստատուն կամք եւ ճանաչեմք երանելի եւ երջանիկ Սրբազան Տ.Ն Ղուկաս Ամ Հայոց կաթուղիկոս եւ յետ նորայ ավուց որ յաջորդեսցէ Աթոռն Սրբազան առաքելոյն եւ եկեղեցւոյն վերի 'ի Հայաստան եւ 'ի Գլա Սբ Էջմիածին նմա միայն հնազանդեսցի Սբ եկեղեցիս մեր Մադրասիս Հայոց որ 'ի նմանէ Հաւանիեալ վիճակ մադրասիս Հայոց Սրբազան Արք եպիսկոպոսի եւ Առաջնորդի

Սրբոյ

Սրբոյ Յովսեփայ յարեւմտեան վանքին 'ի Նոր Ջուղայ:

Ը

Նուիրակն Սրբազան Հայրապետէ եւ Սբ Աթոռէ մերձեցայաստանեայց նամակօք Օրհնութեան եւ Շնորհաց ըստ սովորութեան Հայոց երից ամաց միանգամ գալստեամբ սիրով ընդունելոցուք, եւ իւրաքանչիւր ըստ կարեացմերոց նուէրս տացուք նմայ եւնա կալով մնասցէ ընդ մեզ մինչեւ վեց ամիս ժամանակաւ (եթէ ցանկան կամի) պարտիմք նմայ տալ բնակութիւն' ի գաւիթս Սրբոյ եկեղեցւոյ մաքուր խորան եւ ծախս նորա ամսէն 60: ռուփի, եւ վարձ նաեւ տանելոյ նմայ առաջ յաշխարհ 100: ռուփիյետ վեց ամսէն եւ յաւելի քանզայս ոչինչ եւ եթէ նուիրակն որ ոք պատճառի կալով մնասցէ ընդ մեզ յաւելի քանզ վեց ամիս պարտէ ինքնին հոգալ ծախս իւր:

Թ

Նուիրակն Առաջնորդէն Ջուղայոյ եւ 'ի Սբ Երուսաղիմայ Թխաալ Օրհնութեամբ եւ սիրոյ երից ամաց միանգամ գալստեամբ սամեզ սիրով ընդունելոցուք եւ իւրաքանչիւր ըստ կարեացմերոց նուէրս տացուք նմայ եւնա կալով մնասցէ ընդ մեզ մինչեւ երիս ամիս ժամանակաւ պարտիմք նոցայ տալ բնակութիւն 'ի գաւիթս Սրբոյ եկեղեցւոյ մերոյ եւ ծախս նոցայ ամն երեսուն ռուփիամսէն եւ վարձ նաեւ յանելոյ նոցայ 'ի մէնջ իւրաքանչիւր նուիրակի յիսուն ռուփի յետ երիս ամիս ժամանակին եւ յաւելի քան զայս ոչինչ, եւ եթէ նուիրակքն որոք պատճառի կալով մնասցեն ընդ մեզ յաւելի քան զերիս ամիս պարտեն ինքեանք հոգալ զծախսն իւրեանց:

Քանիցս

վճանիցս վճահանայ որ առաջնորդէ մերմէ կոնտակաւ գայցէ առ մեզ եթէ նոքայ բաւականացեն առուրս Պատարագէս յիշէնքս, Պաշտօնս, կողոմութինս ժողովրդոց բարիէ, և եթէ գուցէ ելանիցէ գանիքատ վասն պակասութեան հարկաւորութեն նոցայ մեզ Պարտէ ընդունիլ մինչև երիս քահանայս վասն քահանայագործութեն Սբ Եկեղեցւոյ մերոյ, և տալ նոցայ բնակութին ՚ի գաւիթս Սբ Եկեղեցւոյ և ամ ամսեան իւրաքանչիւր երեսուն ըռուփի վն հարկաւորութե ծախուց նորցայ այս մտածութք որ զոր ինչ պաշտօն, պատարագէց և ամ կերպում նուէրք կողոմութք որ ընտանեացն ՚ի ժողովրդենէ յանձնեսցեն ՚ի սնդուկս որբոց մերոց և ձեռացորդ քահանայք կալ և հաւ ելանել ՚ի մէնջ ազատապէս կամք իւրեանց, լինիցի առանց անկալութենէ ՚ի մէնջ ըստանալոյ ինչ.

ԺԱ

՚Ի պատճառն պակաս լինելոյ կղերիկոս և Սարկաւագունս ՚ի մէնջ երբեմն հարկաւոր լինի սպասաւոր Սբ Պատարագի եթէ Դպրութեն և եթէ Սբ Սեղանի սպասաւորութեն հրաւիրել յաշխարհականս այսպէս գործս ՚ի ձեռն Աւագերէցին որում ինքն կամի հրաւիրէ, և ում ոք որ հրաւիրէ պարտէ հնազանդիլ և մտանել ՚ի սպասաւորութին յերկիւղիւ և ամօթխածութք և հնազանդ Աւագերէցի հրամանին Շաբաթն աւուր մի

ԺԲ

՚Ի Սնդուկէն որբոց հատուցանէն վասն երկու ըսպասաւորի ծառայելոյ որբոյ եկեղեցոյն, մինն ՚ի գաւիթս և ծաղկաւէտս և միւսն մէջ Սբ Եկեղեցւոյ նվարձ նոցայ իւրաքանչ անձին ամ սէն չորս ըռուփի

ԺԳ

Հաստատեցաք ՚ի մէնջ մեր այս անուն այսինքն սնդուկն որբոց սաէ կաւ հրատացուածք Մադրասիս ամ հայոց ոմ ամենեցուն և ամենեքեան տէր սմայ, նոյնպէս ոչ ոք ունի այժմուս ՚ի մէնջ և ոչ ոք ժամանակի բնակող ոմն Մադրասիս Հայոց ինքնակալ ինքնակամ խորհրդիւ բանիւ և գործով կառաւարութին հանել ոչինչ և ոչ միայնակ դրամ մի ՚ի սմանէ, եթէ ոչ ըստ կարգի կարգադրութեն մերոյ ներգործութե ձեռամբ կառաւարչաց և երից փոխանի մերոյ Եւ ամ զարդ Սրբոյ եկեղեցւոյ եթէ ոսկւոյ, երծաթի, պղնձի և այլնոյն գունակ վերաբերէ մադրասիս մերոյ Սբ եկեղեցւոյ ընդ հասութք կառաւարչաց մերոց և կառաւարութեն Աւագերէցին ոչ ոք ունի իշխանութին հանել ՚ի գաւթէ Սբ եկեղեցւոյ մերմէ և տալ այլոց, զի կալով ձեռացէ ՚ի վայելուչ մադրասիս հայոց Սբ Եկեղեցւոյն առ ՚ի մխիթարութին մադրասի Հայոց

ԺԴ

Ամենայն զարդ Սբ Եկեղեցւոյ հանձնեսցի համարաւ ՚ի ձեռս Աւագերէցին և ՚ի նմանէ ձեռնագրեալ ընդունիցէ ըռսիդ որ ՚ի ժամ յանձնելոյ նմայ, աւագերէցութենէ ըստ յամենայնութեն ձեռնագրեալ ըռսիդին յետս դարձուցանէ նա ՚ի ձեռս նոր աւագերէցին զամ զոր ինչ եթէ գտցի պակաս եթէ հնացեալ և փթեալ անհարցանելի, այլ եթէ առանց պատճառի կորուսեալ պարտէ աւագերէցն հատուցանել տեղի նորայ գինն կորուսեալ իրացն, Եւ ամ դեկտեմբերի 31. ՚ի միջի ժողովի աւագերէցն պարտէ յայտնել տարեն մուտն նոր զարդի և հնացեալ և կամ աւերեալ զարդն որ մտցէ ՚ի համարն առաջնոյ

ԺԵ

Ամենայն Դրամ որ այժմ կայ 'ի սնդուկս որբոց մերոց եթէ ողորմութեան եթէ յիշատակի եթէ կտակացեթէ դպրատան Շինութեանց եթէ արհեստի ուսմանց և այլն բոլորն իւրաքանչիւր կարգի և անման քաղթում համարս պահեն որ ծանիցուք տեարք նպաստաւք դրամոց ներգործութեան յիշատակաց ողորմութեանց այլ, զամ դրամս եգրաւսկանս և թղթոխտսպարտուց բոլորն ապառէ լինիլ 'ի մէջի մոյ և կամ երկու երկաթէ սնդկի փակեալ երկուս փականօք մի 'ի երկուց բանալեաց մեայ ընդ Երիցփոխան և առաջին կառավարիչն միւս բալանիքն ընդ Երկրորդ կառավարին որ սնդուկն 'ի գաւիթս Սրբոյ Եկեղեցւոյ 'ի մէջ ամուր սենեկի, և ամաքերէցն լրուելեան զգոյշ այս սնդուկս տեսանել աչօք իւրօք ամսաւուր միանգամ եթէ կայ սնդուկն ամբողջ և եթէ որոշ չարժմունք նզանազանութիւն մտնելոյն է, և անէ Շտապի ազդարարայ կառավարչաց ենշանաւոր արանց մադրասիս Հայոց

ԺԶ

Տուաք արձակութիւն Աւագերիցին մերոյ որմենայէ 'ի մէնջ ամ բնակողաց մադրասիս Հայոց և հրաւիրեսցէ ամենեցուն ցուցանել նմա միայն տեսչութիւն և ոչ ընթեռնմամբ կտակագիր իւրեանց, և եթէ ոչ ունիցի աւագերէցն հանապազ յորդորեսցէ նմայ գրել և կամ գրել տալ, և ովք 'ի մէնջ յանդգնեսցի երից անգամ հրաւիրմանէ աւագերիցին կտակս իւր գրելոյ աւագերէցն յայսմի արասցէ 'ի մէջի ժողովին և միաբան յազգաւ ընտրեսցեն նմայ առնել կտակս իւր ըստ կամաց և ընդունելութեան առնողին բայց կտակակատարն մի լինիցի քահանայ և ըստացուածին իւր մի տացէ եկեղեցականաց յաւելի

յաւելի քանթէ տասանորդն ըստացուածոց իւրոց, մնացորդն տացէ ում որ յինքն կամի

ԺԷ

Ծայրագոյն մասունք կլոտակին եթէ կրտակատարութեան և կառավարութեան ինչն 'ննջեցելոյն ըստ նմանութեան օրինակի առնել արժանէ նմանաւոր խօսք և պատուէրք եղիցի կամս 'ննջեցելոյն վասն որ երբեմն 'ի պատահառէ ռամկօրէն խօսից նմանածութեանց գրգուէ կարք և սահման կառավարողաց և կտակաց կատարայ

Կոմի 3237

Օրինակ կտակագրի Մադրասիս Հայոց

Անուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ

Կտակ յետ մահուան հաստատունէ ոչ հրամայէ Սրբազան Առաքեալն Պօղոս, Արդ այժմ ես Ստեփաննոս որդոյ Սիմէոնի գեղջէն Մանազկերտու ազգաւ Հայ Մկրտեալ և հաւատացեալ 'ի Քս, իմ կամաւն, և իմ յօժարութեամբն, և ամ ըզգայարանօք առողջ կտակս արարի առաջի Աստուծոյ, և մարդկան որ յետ մահուան իմոյ հաստատուն լիցի այսինքն Նախ ինձ կտակակատար կարգեցի երեց որդին իմ Զաքարիայ, եղբայրն իմ Նուաստարդ, կյատկալես բարեկամն իմ միքայել որդոյ Պետրոսի, որ սոքա միաբան ինձ կտակակատար լինիցին մինչև զորինչ 'ի յայսմ կտակիս յիշեցեալ կատար հանիցեն, Երկրորդ զամ զոր ինչ ստացուածկ իմ 'ի երեսս երկրի, եթէ 'ի քաշխատանաց իմոց, և եթէ 'ի նախնեաց իմոց ինձ մնացեալ բոլորն հաւաքեն վաճառելոյն վաճառեն պա-

պահել

ԳՐԱԴԱՐԱՆ ՍԵԴԱ ԳԱՐԵԳԻՆ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ

հելոյն գին դնեն զոր ինչ և որ քայն որ զիմ ինչս իմ բո-
վանդակի 'ի նմանէ նախ հատուցանեն ծախս թաղման իմոյ
հասարակօրէն երկրորդ հարկ եմաքս յաջ և բաժին տանն յի-
շխանաց, և ապա զիմ պարտս իմ ոյում յուցանէ դաֆտա-
րին իմ, մնացորդ զուտ ընտայութիւնն իմ որ 'ի վայրէն

Հատուցանեն բաժին հոգւոյ իմոյ մի քառասուն պատարագէց
վան թողութեան մեղաց իմոց 20. դահեկան երծաթ, առ-
նր սուրբն էջմիածին տանն դահեկաց երծաթ 'ի վանս սր-
կսրագեան, և 10: դայեկան երծաթ, խոստովանահօրն իմոյ
տէր կիրակոսի 5: , դահեկան երծաթ և առուն ողորմութեան
Հայոց 50: դայեկան երծաթ:

'Ի զիմ ընտացվածկե իմմէ քանի որ լինիցի զիմ մի հարիւրին
հինգ վարցս ընկալեն կտակակատարքն իմ, և յաւելորդ նե-
ղութեան իւրեանց զոր կրեն 'ի վերայ բանին իմոյ տէր հատ-
ուցանէ նոցայ վարցս իւրեանց 'ի հանգերձելումն:

Զիմ զորինչ մնացորդ ընտացվածքս իմ 'ի յերևս երկրի եթէ
տուն, եթէ այգի, ագարակ, անտառ, խաշինք, անասունք,
ոսկի, երծաթ, ակունք, և զիմ զոր ինչ և որքայն որբովան-
դակի, յամահաւասար տասն բաժին արասցեն կտակակատարքն
իմ որդւաց և եղբօր դստերաց իմոց և կնոջ իմոյ, այս մեա-
ծուցեք զի Զաքարիայ և Մաղաքիայ և Աթանէս որդիք իմ
և դստերքն իմ ըստ իւրաքանչ ոք մի ու մին բաժին և կին
իմ բաժին այսպէս բաժանելով ամենեցուն բաժին յանձնես-
ցեն իւրաքանչիւր տերայց և նորքայ ընտանասցեն իբր ժառ-
անգութեան իւրեանց վայելեսցեն ըստ կամաց և ըստ հաճոյից
: իւրեանց:

Գոհանամ զքեն տէր որ ետուր ինձ այս ժամանակս քարի
որ

որ հաստատեսցի 'ի միտս իմ յետին կարծիս սրտի իմոյ որում
գրեցի 'ի վեր և արասցեր զիս արժանի որդիս ծնանիլ վան-
քեզ միայնում, պաշտելու, այլ այժմ աղաչեմ զքեզ տէր-
քաւեա զմեղս յանցանաց 'ի մոց, և պահեա հոգի և մարմին իմ
անարատ մինչև 'յՕր մահուան, իմոյ և յետ ելանելոյ սատ-
'ի մարմնէ ընկալ զհոգի իմ 'ի տեղի ցանկալի տեսութեան ար-
արչիտ իմոյ, և արայ արժանի 'ի լսել զայն որ հաւանիլ մեաւ-
նել 'ի կեանս յաւիտենականս ամէն: գրեցաւ 'ի գեղջն յեղ-
վարթ յայսմ աւուր 15: Սեպտեմբերի ամսոյ Յամի տն մերոյ
Քի 1783:

Ստեփան որդոյ Սիմեօնի:

Վկայեմք որ ձեռնագրեաց և կնքեաց:
Մարտիրոս որդոյ փիլպոսի:
Սարգիս որդոյ Վրթանէսի:

ԺԸ

Ոչ ոք որ 'ի մէնջ եթէ յազգէն Հայոց և եթէ յեթանոս մկր-
տեալ 'ի յեկեղեցիս մեր վախճանեսցի, իսկոյն երկոց փոխանն
և կտակակատարքն որոց մերոյ մտցեն 'ի տունն նորա 'ի սու-
նդուկս նորա կնքեսցեն, և թէ կայ թուղ
'ի խնդիր տեսանել կտակաց գիրն 'ի նորա եթէ
տացեն կտակակատարին առաջնոյ 'ի գործ նորա եթէ
ոչ, նոյն ժամայն կնքեսցեն զիմ կահ և ընտայութիւնք նորա
ոչ, նոյն մինչ նորայ մինչև թաղե-
ցելոյն և գիւտն պահպանել 'ի վր ինչից նորայ մինչև թաղե-
ցելոյն և մարմին նորա 'ի գերեզման, և անդ յաւ երկրի երիս
այլ, մարմին նորա 'ի գերեզման, և անդ ելցեն երիս
կ ու ս ի ն, ըստ նախ և յետ նշանաւ որ առաջ որ 'ի մէնջ և յա-
գել մեռէ 'ի Մադրաս 'ի տուն նորա ևս
ցուցանեն զամենայն ինչս որ գտանի 'ի տան նորա եթէ
արժանաւոր, և եթէ անարժան, և ձեռնագրեսցեն համարն-
ընչից և պահեսցեն ինչս ապահով տեղի նմիջոց մինչև 40:
առ

աւուր ժամանակի հուջակաւոր փաշառեացեն սուսայուածեկքն նորա լաւ գնողաց, եհաւաքեացեն գրամ քանի որ լինի մու-ծանեն 'ի մնդուկն որբոց մերոց, եհամայն փաշառեալ իր-աց ձեռնադրեացեն կառավարիչքն հանդերձ երիս 'նշանաւոր արամբ որ ընդ կառավարիչքն եղեն 'իպայափի գործ:

ԺԹ.

Եթէ առանց կտակ 'նջեցեալն իցէ այր 'նշանաւոր եւէր ըն-չից, եկամ յամապատասխան այլոց եկամ բազմաց, երիցփո-խանն մեր տացէ տեղական եօթնականն իւր երաշխաւոր 'ի-գրանն Դատաստանի Ջաղաքիս, յանիցէ թուխտ ադմինիստր ադռութեն այսինքն կարողութիւն գործ ածելոյ բանն 'նջե-ցելոյն եւընթանայ 'իգործ ըստ օրինաց մեծ բրիթանիայույ որում պահպանել մեզ բնակողաց աստ, եւնոյն օրինօք կատար հասուցանէ զամ ինչս 'նջեցելոյ, այլ եթէ 'նջեցեալն ու-մըկէ եւտնանկ եաղքատ որ ոչ վայելէ ծախս ինչ առնել 'իդր ունս դատաստանի վասն յանելոյ հրաման, յայնժամ փաշա-ռելով ինչս նորայ զոր ինչ ըստացի գին ընչիցն կատարե-ցի այսպէս:

Առաջին հատուցումն արասցեն վարձ գիրոյ 'նջեցելոյն թա-ղողին 'իգերեզման . . . .
Երկրորդ հատուցումն հարկ եմաքսն պահպանչին իւրոյ
Երրորդ հատուցումն վարձ բնակութեն տան եւըսպասաւորաց նորայ . . . . :
Չորրորդ հատուցումն պարտս 'նջեցելոյն. . . .
Հինգ երրորդ հատուցումն ծախ պաշտօնի քահանայից
Վերջերորդ հատուցումն ժառանգին 'նջեցելոյն այսպէս .
Բոլոր ըստացվածոց կէսն օրինօք ամուսնացեալ կընոջն, եմա-ցորդ կէսն որդոց եդստերաց համայհաւասար բաժանմամբ .
Եթէ ոչ ունի զին եւորդի եդստերս, հատուցանեն հօրն և

մօրն եկամ օրն որ լինի . . . . .
Եթէ ոչ ունի հատուցանեն եղբօր եքվերն հաւասարապէ"
Եթէ ոչ ունի եղբօր որդուն . . . . .
Եթէ ոչ ունի հօր եղբօր . . . . .
Եթէ ոչ ունի հօր եղբօր որդոյն . . . . .
Եթէ թափոր 'իեօթն պորտ ազնակցութեն ուրեմն մինչեւ . .

'ի հինգ պորտ ազգականին

Եթէ Սաեա ոչ ունի մուծցեն 'իմնդուկս որբոց վ. աան ու-

քոց Մադրասու Հայոց

Ի

Կառավարիչքն որբոց մերոց կարօղեն կտակակատար լինիլ միմեայն Մադրասու Հայոց եւ Հեթանոսաց մերձեցելոց 'ի սբ եկեղեցիս մեր, եւ ամ բնակողք քաղաքիս յազգէն մերմէ, ու անդութեան Ջուղայեցւոց սբ Եկեղեցւոյ, կարօղէ կտակակատար առնել կառավարիչքն որբոց մերոց, այս մտածութեամբ զի տուրս, ողորմութիւնս, եւ կտակմունս, իւրեանց կալով յի-շատակ մնեալ 'ի նոցունս որբոց մինչեւ տեարք լինիցին եղեն 'ի նոցին երատանայցեն, եւ զամ զորքայն դրամ որ յիշեցին-իցեն վասն որբոց, անձանկաց, ողորմութեանց, եւ այլն ոչ ունին իշխանութիւն հրամայելոյ 'ի վերայ կառավարչաց որբոց եւ կտակակատարաց իւրեանց, բայց 'ի սահմանս մերոյ կարգադրութեանց, եւ պտուղն յիշեցեալ դրամին ծնցի ամ իւրաքանչիւր յիշողաց, զկնաց նմանապէս վասն որ ոք մի այսացի:

ԻԱ

Գանձանակ փակեալ եւ կնքեալ 'ի կառավարչէ որբոց մերոց մնասցեն 'ի մուտս դրան գաւթի սբ Եկեղեցւոյ, եւ գանձանակ մի 'ի մուտս դրան սբ եկեղեցւոյ, եւ 'ի վերայ նոցա գծագրեսցեն այս տեղի ձգելոյ ողորմութիւն, վասն աղքատաց, եւ ամենեքեան որ ունին ողորմ 'ի սիրտ իւրեանց բարեպատուիրանի սբ փրկչին առանձին ողորմութիւն իւր ձգեսցեն 'ի գանձանակս, եւ ամ դեկտեմբերի 31. 'ի մէջի ժողովոյն բանալով գանձանակն զոր ինչ որ գտցի մուծանեն 'ի նոցունս որբոց մերոց համարատ անցուցանելով:

ԻԲ

Որքայն դրամ որ հաւաքեսցի 'ի նոցունս որբոց մերոց երեկու 'ի երից մասանց վաշխի տացեն 100ին տարէն 8: Ջախի եւ մի 'ի երից մասանց 'ի վերայ նաւերոց տացեն շահն լաարժանաւորութեան եւ ճանապարհորդութեան եթէ առաջ եւ եթէ վաշխոյ տալն բոլորն երաշխաւորաւ, եւ եթէ տալ հարկաւոր լինի պատուելի կոմպանումն սոսկ միայն առանց երաշխաւոր, եւ մինչեւ մի 'ի հինգ մասանց դրամոյ անուոկին որբոց մերոց, այլ այն որ այլոց եւ հասարակ ալանց եթէ առաջ եւ եթէ վաշխի ոչ երբեք միում յաւելի քանթէ ելեք հազար յուն, եւ երաշխաւորութիւնն ոչ ընդունելի այն որ յաւելի քանթէ 3000: յուն երաշխաւորութեան յանձն առնէ նաեւ եթէ գտանի 'ի տուն, եւ խանութ, զի վաճառեսցեն, կառավարիչք որբոց մերոց 'ի մէջի ժողովի մերոյ ազգ առնեն եթէ գտցի տուն արժանաւորութեամբ 300: յունի մինչեւ 1200: յուն հարկաւորէ գնել վասն որբոց, եթէ վարձ տանն կարի լինիլ յաւելի քանթէ 100ին 8: վաշխն, եւ զամ շահաւէտութիւնն եթէ վարձ տալոյ կան զննեսցեն տանց եթէ վաշխ դրամոց շահ առաջի մտցի 'ի նոցունս որբոց վասն հասարակաց:

※ Օրինակ Վաշխապարտի: ※

Յայտնի լիցի ամենեցուն որ ես Միքայէլ որդոյ մկրտչի Ջուղայեցի կատարելապէս պարտական եմ առ պրն Շահնազարին բովանդակն տուգանօք տասն երկու հազար դահեկան երծաթ Յատուցումն Նորին լաւ և հաստատապէս առնելոյ առ նոյն Շահնազարին կամ իւր կտակակատարին ժառանգին և անուանելոյն պարտական արարի իմ Անձն կտակակատարն ժառանգն և անուանեալն, հաստատապէս վկայից ներկայութեամբ Ձեռագրի 'ի յայսմ և կնքեցի Մադրասում մարտի Ամսի տասն և մին Յամ տեառն մին հազար եօթն հարիւր ութսուն և երեք 1783:

Միևնոյն վերոյ անուանեալ միքայէլս փոխ էառեալ ընկալեալեմ վերոյ անուանեալ պրն Շահնազարէն բոլոր ստուգապէս բովանդակն վեց հազար դայեկան երծաթ Որընթանայ առ 'ի վաշխի հարիւրին տարէն ութն որ հատուցանեմ միևնոյն ժամին որ պահանջէ

Այժմ դաշնադրութեան այս պարտականութեանս այսպէսէ, որ եթէ վերոյ անուանեալ Միքայէլս կամ իմ կտակակատարն ժառանգն և անուանեալն լաւ և հաստատապէս հատուցումն առնեմ առ ասացեալ պրն Շահնազարին կամ իւր կտակակատարին ժառանգին և անուանելոյն բոլոր ըստուգապէս բովանդակն վեց հազար դայեկան երծաթն ճանդերձ վաշխիւն որ վերաբերէ այսմ այնուհետև այս տուգանագիրն անարժան կլինի և անկարող եթէ կատարումն Սորայ անդրադարձն կլինի ամենայն կերպիւ արժանաւոր կլինի և կարող: . . . .

Վկայեմ քոյ Ձեռնադրեաց . . . . .
Կնքեաց նյայձնեաց . . . .

Օրի

※ Օրինակ Վնասոյ Պարտի ※

Յայտնի լինի ամենեցուն, որ որ ես դաւիթ որդոյ աթամի մեղրու վաճառականս . . . .
կատարելապէս պարտական եմ, առ պարոն պետրոս որդոյ ստեփանոսի յեղվարթեայ վաճառականին . . . .
բովանդակն տուգանօքն չորս հազար դահեկան երծաթ հատուցումն նորին լաւ և հաստատապէս առնել՝ նոյն պարոն Պետրոսի, կամ իւր կտակակատարին, ժառանգին և անուանելոյն, պարտական արարի իմ անձն, կտակակատարն, ժառանգն և անուանեալն, յառկապէս վկայից ներկայութեամբ ում 'ի յայսմ ձեռագրի, և կնքեցի, Մադրասում յայսմ աւուրս, օգոստոսի ամսոյ տասն և չինգ Յամի տեառն մերոյ փրկչին մէկ հազար եօթն հարիւր ութսուն և երեք 1783:

Միևնոյն վերոյ անուանեալ դաւիթս առեալ ընկալեալեմ վերոյ անուանեալ պարոն Պետրոսէ բոլոր ըստուգապէս բովանդակն, երկու հազար դահեկան երծաթ, որ ընթանայ առ 'ի Պատասխանի 'ի վերայ բարինաւին, որ կոչի առ բէ յոնան և նաւապետն է մելքիսեթեք, կալ և ելանելն 'ի յայսմ նաւահանգստարանէն Մադրասու առ 'ի նաւահանգստարանն մանիլոյ, կալ և ելանելն Մանիլոյ նաւահանգստարանէն մինչև կլինի յասանելն նաւահանգստարանն Մադրասու:

Վասն այս ճանապարհորդութեանս Շահվարի հարիւրին քսան և չորս եթէ ընթացս այս կատարի զամիսըս ինն, այլ աւելի քան զայն, հաւելու Շահն, ըստ անցելոյն ժամանակին, հասարակապէս վնասքն ծովային, գետորեայ թշնամեաց հրոյ աւազակաց այլն, վերայ կբերէ/իկողմն ասացեալ պետրոս հեղվարթեցուն:

Այ

Այժմ Դաշնագրութեանս այս Պարտականութեանս այսպէս է որ եթէ վերոյ անուանեալ Դաւիթս կամ իմ կտակակատարն և ժառանգն, և անուանեալն, լաւ և հաստատապէս յատուցումն առնեմ առ ասացեալ տրն Պետրոսին, կամ իւր կտակակատարին ժառանգին, և անուանելոյն, բոլոր ստոյգապէս քուանդակ երկու հազար դահեկան երծաթն որք հին այս Պարտականութեանս հանդերձ Շահիւն որ վերաբերի ի յայսմ յետ քսան և մին աւուրց, անխաս հասանելոյ վերոյ ասացեալ նաւն, առ ասացեալ նաւահանգստարանն Մադրասիս, և եթէ կորնչիցի ասացեալ նաւն, այն որ փրկի, պարտ է կատարումն առնել ըստ հասարակաց սովորութեանն, այնու յետ այս տուգանագիրս անարժան կըլինի և անկարող, եթէ կատարումն սոյն անդրադարձն կըլինի ամենայն կերպիւ արժանաւոր կըլինի և կարող:

Դաւիթ որդի Աթամի

Վկայեմք որ Ձեռնադրեաց
Կնքեաց և Յանձնեաց:

Օրինակ Երաշխաւորութեանց

Ներքոյ ձեռնադրող Մաղաքիայ Բաղրամի, խոստանամ, և Պարտաւոր արարի իմ անձն, կտակակատարն, և իմ ըստացուածքն, ի տեղի ի վեր յիշեցեալ տրն Միքայէլ պարտականին և վեց հազար դահեկան երծաթին առ ի հատուցումն առնելոյ կառավարչացն անգլիկան որբոց Մադրասու Հայոց, զի եթէ ի վեր յիշեցեալ պարտական, տրն Միքայէլն հատուցումն ի վեր յիշեցեալ պարտուց և վճարն ոչ արասցէ, ես ներքոյ ձեռնադրողս պարտիմ հատուցանել առանց պատճառ:

Մաղաքիայ որդի Բաղրամի

Վկայեմք որ Ձեռնադրեաց:

ԻԴ

Նոցայ ըլնիցին մասանց տէր Շահեցեալ դրամի յիշեցեալ ի մանգուկաց որոց, որում թողեալ իցէ վասն նոցայ մշանջենաւոր Շահելոյ, և կամ մինչև չափ հասակի հասանելոյ, բայց ի սոյանէ, ըստ մերք գրեալ կտակի խոստմանց, կաւսկի և ողորմութեան ժառանգորդութեան, և եթէ պարգև ըստ արծաթ անշահ մնալոց է ի մանգուկն որբոց մինչ տէր նոցայ ելցէ ի կենդս, և ըստան-
այցէ:

ԻԴ

Որոց յիշեցեալ դրամոց Շահ, և որոց խոստմունք, շնորհ ընծայ ժառանգութեան, և ողորմութեան և այլն որ հատուցումն ըլնիցի անգղիկեան որբոց մերոյ, առ տէրն իւր, քանի որ ըլնիցի ի ժամանակի հատուցումն առնելոյ ըստ անուանելոյն ըստ իւրքոյ որ քանութեան դրամին, և ի դրամոյն յանէն 100 ին 5: վարձ աշխատանաց և կառավարելոյ, և մուծանեն ի մանգուկս որբոց
մերոյ:

Օրինակ Յիշեցեալ Դրամի Շահ Ըստանողի:

Յայտնի լիցի ամենեցուն, որ Մարտիրոս գանձեցին ի թուին 1780: ի Ռեջ կտակագրին իւրոյ, ժառանգութեան ինձ ներքոյ ձեռնագրողիս է տուեալ 600: դահեկան երծաթ, որ վայելիցեմ տարեկան Շահն նորայ, ի մանգկեան որբոց Մադրասու Հայոց, և այդ խոստովանիմ և հաստատութիւն բանիս առ ջի վկայից ձեռնադրեմ առ այս, որ ամիոց յիշեալ կեր ի վեր յիշեցեալ իմոյ բաժին դրամին, մինչ ցայսօր բոլոր Շահն տարեկ, տարի անթերի և անպակաս, ստացեալ եմ մինչև ցայ
սօր

Դեկտեմբերի 31: Յամի տն փրկչին մերոյ քի 1783:

Մաղաքիայ որդի Յովսէփի

Վկաեմք որ Ձեռնադրեաց

. . . .

. . . .

Օրինակ Հաւանագրողաց Դրամոց Նուիրմութեանց:

Յայտնի լիցի Ամենեցուն, որ Ամբատ մարաշեցին իւր կտակաւն ինձ ներքոյ ձեռնադրողիս տուեալ 854: դահեկան՝ երծաթն որ, շնորհօք եօգնականութեան կառավարչաց որբոց Մադրասիս Հայոց պահեալ էին վասն իմ, եւ արդ անթերի և անպակաս յանձնեցին ինձ, և ես ընդունեցայ միջ ձեռին իմոյ 854: դահեկանն, ուստի տուի եւնդուկն Մադրասիս որբոց վասն բանիս անհոգս արարի, առաջի վկայից ձեռնադրեցի առ յայսմ որ այսու յետէլ ոչինչ չունեմ հարցանելէ երկ մադրասայումս օգոստոսի 30. Յամի տն փրկչին մերոյ քի 1783

Գէորգոս որդի Պօղոսի:

Վկայեմք որ Ձեռնադրեաց

. . . .

. . . .

ԻԵ

Ամենայն դրամ եթէ կտակի եթէ ժառանգութեան եթէ ողորմութեան նուիրանաց որ մտցէ յսնդուկն որբոց որում թուի եժամանակի որ իցէ, պարտէ առանց շահ մնալ մինչի դեկտեմբերի 31 · այնու յետ մնանաւորիլ շահաւէտութեան տն իւրոյ, և եթէ դրամն գուցէ զի մտանիցի մի յամսեանն

յու

յունվարի, պարտէ առէր նորայ կորուսանել շահ դրամին մինչև դեկտեմբերի 31: այնու յետ ընթանայ առ շահաւէտութի և եթէ դրամն մտանիցէ յսնդուկն որբոց ՚ի դեկտեմբերի հինգ կամ տասն մինչև 31, սա և ս ակսանի շահն սկիզբն յունվարի, և ամ դրամ ՚ի միջ սնդկի որբոց Հայոց որ շահն նր էրանելոյ առ տէրն, և կամ առ որբս մեր, այսպէս լինիցի որ բոլոր դրամք թողեալ շահելոյ, թէ յերբես, յերկրի և թէ յերեսծովս ըսկիզբն յունվարի մինչև 31 դեկտեմբերի հաւաքեսցեն շախի քաթէն, և ՚ի նմանէ, յանիցէն, կորուսեալ դրամն վնասից ծովի ծախն և այլն մնացորդն, զոր ինչ եորքան որ լինիցի ՚ի վերայ Շահ տանելոյ տերանց, յիմարկեալ դրամոց հաւասար բաժինս արասցէն, տարեկան զուտ շահն քանի որ ելանէ, յամենու բաժին համահաւասար հատուցումն առնէն իւրաքանչիւր տն իւրոյ, և ով ոք տէր կամ տէարք որ ոչ ինքեանք և ոչ փախանորդ նորայ ներկայ մի լինիցի, բաժին շահն նորա մեռեալ մնասցէ առանց շահի մինչև տէր նորայ էկցէ ՚ի խնդիր, հատուցանեն տողջն կամ փոխանորդի նորայ

ԻԶ

Ոչ ոք ՚ի մէնջ և յետ մեզանէ գալոցողէ ևբնակողացէ աստ Մադրաս հայքս ոչ ունեմք իշխանութին գանգատել ՚ի յօրէնս և կամ յիշխանս եդատաստան քաղաքիս ընդ դէմ սնդուկին որբոց և ՚ի միջի նորայ եղելոց, և կառավարչաց որբոց մերոց, ամ հայ և յեթանոս մկրտեցեալ ՚ի յեկեղեցիս մեր, եթէ բնակող Մադրասիս և կամ տարր յաշխարհի, որ գտցի շախկապութին ընդ սնդուկս և ինչս ՚ի միջի նորայ որբոց մերոյ, եթէ գուցէ զի գտցի հակառակութին ինչ, պարտէ գանգատող նյանդիմանողն որ մի կողմն ՚ի տօղանէ միշտ կառավարիչք որբոց մերոց, լինելոյ ՚ի յերկուց կողմանէ ընտրեսցէն երիս դատաւոր յազգէն Հայոց Մադրասիս բնակողաց, և տասցէն հրաման նոցայ ձեռնադրեալ պաշտօն դատաւորութեան, որ զինքեանց

դատէ

դատեսցեն եկամնն անուանն տոկոսս , ով ոք որ յանդգնես-
ցէ ՚ի վճռէ դատաւորն խուսէ , տուգանս հատուցանիցէ ան-
դկին որբոց 5000. ռուփիս, և՚ի վերայ Թխտոյ գրեսցեն զան
կատ ապատասխանս իւրեանց , ընծայեսցեն դատաւորաց իւր
եանց , զամփոփութիւն զոր ունիցին , և դատաւորքն հասու լի
նելով ձեռնադրեսցեն վճիռ ՚ի վերայ նորա , զոր ինչ վճիռ որ
էլցէ ՚ի այն դատաւորացէ , նա իցէ արդարութիւն :

Օրինակ Պաշտօնի Դատաւորութեան Այսինքն Մուսուֆուն

Յայտնի լիցի ամենեցուն , որ մեք ներքոյ ձեռնադրողք Մա-
ղաքիայ խոր վիրապէն գանկատող , և Զաքարիայ դավրէժու-
յանց իմանող , որ ունիմք ՚ի մէնջ մեր Հայոց ապատասխան , և
հակառակութիւն ընդ միմեանց , վասն (դրամոյ կամ սան-
ատով պարտուց , կամ ժառանգորդութեանց կամ գանգատ-
նութիւն համարաց , և այլ զոր ինչ որ լինիցի) և այժմ զոր ինչ
՚ի մէնջ ընդ դիմակացութեանց , կամաւ կամաւորութեամբ մերով ըն
տրեցաք , դատաւոր ՚ի վերայ մեր , երիս անձինս , պարոն Մա
րգարին Զաքարիայն , Նաթանիէլ կարապետեան , և Գրիգորիոս Սա
մուէլին , առաւ ինչ իշխանութիւն դատաւորութեան ՚ի վեր յիշե-
ցեալ երիս պարոնաց , այսինքն Մարգար Նաթանիէլ , և Գրի-
գորիոսի , զի կարով տեսցեն դատաւոր ՚ի վերայ մեր , ժամա-
նակաւ երիս ամիսս , զի լսեսցեն զանկատ եկանդիմանութիւն
մեր գրեցեալ ՚ի վերայ Թխտոյ , և ձեռնադրեալ ՚ի մէնջ և որոնես
ցեն ՚ի մէնջ զոր ինչ վկայական եթէ անձանց և եթէ գրեանց
և եթէ ՚ի բերանոյ մերմէ խօսից , և դատեսցեն մեզ զոր ինչ որ
հոգի ած մուծցէ ՚ի միտս իւրեանց , և տացեն վճիռս իւրեանց
՚ի երեք անձանց միաբան կամ երկուց ՚ի նոցանէ որն որ իցէ
և վճ

և վճիռն պարտ լինի գրեցեալ ՚ի վերայ Թխտի և ձեռնադրե-
ալ և կնքեալ , ՚ի վերյիշեցեալ դատաւորացէ երկու կամ երիս
անձանց և վկայից վկայութեամբ հաստատեալ

Եւ արդ մեք ներքոյ ձեռնադրողք Մաղաքիայ գանկատող
և Զաքարիայ յանդիմանող միաբան ընդունեցինք ապարտա-
կան արարինքմեք անձն կտակակատար և այժմ ստացուածքն
ընդ միմեանց զի ընդունիցեմք վճիռս մերոյ դատաւորաց զոր
ինչ որ էլցէ ՚ի նոցանէ , նա լինիցի արդարութիւն ՚ի վերայ այժմ
դիմադարձութեան մերոյ նաև ընդունեցինք ապարտավոր արա
րինք այժմ ստացուածկն մեր առ պարոն Նաթանիէլ կառա
վարիչն որբոց Մադրասու , Հայոց որով ոք ՚ի մէնջ անդգնե-
ացի հրամանի վճռոյն ՚ի վեր յիշեցեալ դատաւորաց մերոյ յան
դգնողն որս որ լինեմք պարտականեմք հատուցանեմք քսան
հազար ռուփի տուգանս ՚ի ձեռն պարոն Նաթանիէլ կառավ-
արչին որ նա մուծանէ ՚ի սնդուկն որբոց Մադրասու Հայոց
վասն մխիթարութեանց որբոց Հաստատութիւն բանիս ձեռնա-
դրեցաք և կնքեցաք ՚ի այսմ ամսեան Սեպտեմբերի վեց

Յամի տն փրկչին մերոյ քի 1783

վկայեմք որ ձեռնադրեցին	Մաղաքիայ Գանկատող
և կնքեցին	Զաքարիայ Հանդիմանող

ԻԷ

Եւ թէ ՚ի մէջ ժողովրդեան հասարակաց մադրասու Հայոց և եթէ
՚ի մէջ մուսուֆ դատաւորաց ՚ի վերայ որ ոք գործի որ ՚ի ցէ՛
եթէ ընտրողութեան եթէ կարգադրութեան եթէ նոր ինչ վասն
հասարակաց բարութեան առաջնալոյ և կամ ա ուրս ողորմութիւն
՚ի սնդուկն Հայոց շնորհելութեամբ, և այլն ՚ի մէնջ զոր ինչ հա-
կառակութիւն և ընդդիմադարձութիւնք որ պատահեսցի նախ՝
այժմ

Ամ մարդ ունի ազատապէս կամս ներբանս խորհելոյ եւ ասելոյ առանց խտրանօք (բաց ՚ի լրբութէ) եւ յետ կատարելոյ ամենայն խօսից, երից փոխանն ելցէ ՚ի յոտս առ՚ի խնդիր իր ամենայն իւրաքանչ իւրմէ, այոն, եւ եթէ ոչն, եւ առեալ Բ. բաժակ դատարկ դնէ ՚ի միջի ժողովրդեան, մի բուռն բակլայի, եւ բաժակն նշանաւորեսցի մինն այո, եւ միւսն ոչ, եւ ՚ի միջի ժողովելոյ արանց եթէ մեծաց եւ եթէ փոքունց յանկցէ կամք առն այն որ վիճաբանութեն եկաց այո, ձգեսցէ իւրաքանչ իւր ոմն մի բակլայ ՚ի մէջ բաժակին որ ունի նշանակութեն այո, եւ կամք նոցա որ յոչն իւրաքանչ իւր մի բակլայ ձգեսցի ՚ի յոչն, եւ առաջի առէնի ամենայն համարեսցի բակլայքն՝ այոի, եւ ոչի, որն որ համարեսցի յաւելի, նա իցէ բարի վասն առնելոյ, եւ ամենեքեան անխտիր ընդունեսցեն բանին յայնմիկ

ԻԸ

Բարի ոք լինի վասն Ազգօրդաց մերոց, հաստատուն կալոյ մեզ պահել յամապատասխանութիւն ընդ յազգս հայոց ընդ տիեզերս յաշխարհի, եւ հատուցանել մնդուկին որբոց մերոց Ամ Ճոթեղէն ապրանաց, որ եղցէ ձեռագործ կրնաթանի, որ Մադրասես մեք յանկցեմք ՚ի տարր յաշխարհ, վասն վաճառելոյ ֆի մին խաւլն մին ըռուփի, եւ հրաւիրեսցուք յամապատասխանաց մերոց, ՚ի չորից կողմն յաշխարհ, յազգին մերոյ, զի նոքայ եւս ընդունեսցեն հատուցանել Ճոթեղենաց թէ բրթէ թէ աբրշմէ եւթէ բամբակէ, ֆի մին խաւլին որ մտանէ մադրաս եւ վաճառեսցի, մին ըռուփի այլ, եթէ առանց վաճառեալ կրկին եղցէ քաղաքես առ այլ ոչինչ:

ԻԹ

ԻԹ

Ով ոք որ ոչ կամեսցի դրամն իւր յիշնարկեալ, կրիցէ ձեաս ծուլային, որպէս քսան եւ հինգ երրորդ յօրէնս, ուրեմն պարտէ նմայ ընդունիլ եւ հաշւոյ մեզ թվեցաւ, որ դրամն նորայ մտցէ երաշխաւորաւ ՚ի փաշխ շահեցողութիւն, ֆի 100 ին տարէն չորսուէն, որ ՚ի պատճառէ յեժանութեն փաշխին, յատկապէս այսպիսի դրամս մի մնասցէ երբէք մեռեալ, եւ յատուկ շահիւ յատուկ կերպ կառավարութենուն՝ որպէս ՚ի վեր ասացաք պահեցողութէ պահեսցէն, եւ շահն նորայ տարեկան զոր ինչ որ եղցէ յատկապէս հատուցանեն տեառն իւրեանց:

Լ

Տէր ոչ տացէ, այլ եթէ հանդիպեսցի շարժ, յրձիք, յեղեղ ջրոց, եւ գողութիւն թէ գողից, եւ եթէ աւազակաց, եւ կամ ժամ պատերազմի աւարահարութե թշնամեաց, եւ զավաճանութե պարտապանաց եւ այլն, ՚ի յայսպիսի պատահմանցէ եթէ գուցէ կորուստ լինիցի իրաց մնդկին որբոց մերոց, կրուսեալ ինչն որ քանութենն որիցէ, պարտէ բաժանիլ ՚ի վերայ ամ կերպում եւ պատուիրանաւ մուծեալ դրամոց, ՚ի մնդուկն որբոց մերոց յամահաւասար, եւ նման հաւասարապէս կրել իւրաքանչ ոք բաժինն իւր ՚ի վերայ իրաց իւրոց, որքան որ եղցէ, եւ նմանապէս փրծեալն, եւ մնացեալն մնասցէ վասն ամենայն իւրաքանչիւր մասի բաժամամբ:

Ամ

ԼԱ

Ամենայն եկամուտն որբոցմերոյ, եթէ շահ դրամոց, եւ վարձ յերկրէ եւ եթէ նուէրս ժողովրդոյ յատկապէս խնկոյն բաշխելոյ անանկաց, եւ եթէ խաղի ապրանաց մուտ ներանելոյ, եւ այն բովանդակեսցի դեկտեմբերի 31: որ քայն որիյէ շնորհեսցուք որբոց եւ անանկաց, եթէ պտուղն 'իցէ մինչ : . 300. յուն

Տասնորդն յանիցէն եդիցէն եյիմնաւորեսցէն 'ի մնջուէն վասն որբոց եթէ լինիցի մինչի . . 600.

Ցինգ բաժնէն մինն յանիցեն եյիմնաւորեսցեն եթէ լինիցի մինչև . . . . . 800.

Մի 'ի չորից բաժնաց յանիցեն եյիմնաւորեսցեն եթէ լինիցի մինչև . . . . . 1200.

Մի 'ի երից բաժնոյ հանիցեն եյիմնաւորեսցեն եթէ լինիցի մինչև : . . . . 2000.

Կէսն քանութեան յանիցեն եյիմնաւորեսցեն 'ի մնացուէն որբոց եթէ լինիցի մինչ . . 3000.

Եւ եթէ յաւելի քան զ, 3000. յուն եթէ լինիցի տարեկան Պտուղն, պարտէ ժողով նոր, եւ խորհուրդ նոր, եւ պատուէր նոր, հաստատկապէս առնեն, վասն բաշխելոյ շահեցեալ դրամին, եւ կամ զինչ առնելոյ, Եւ ամ դեկտեմբերի 31. 'ի-միջի ժողովեալ արանց ընտրել հինգ այրս յազգէն Հայոց եղաւասնութեան Հայաստանեայց Սբ Եկեղեցու, եւ 'ի վերայ նոցա վիճակս յանել, երիս անուամբ դատաւորք, եւ բաժանող տուրս անանկաց եւ աղքատաց, որում անվամբ որ ելցէ վիճակն առաջին, նայ առաջնորդ տրոց աղքատաց, եւ երկրորդն, եւ-երրորդն ընդ առաջնորդաւ դատաւոր բաժանելոյ տուրս, յետ յանելոյ վիճակի երդմնեցուցանել վիճակի ելեալ դատաւորաց

զի

զի անաչառութբ բաժինս արասցեն, յետ երդմնելոյ նոցա կառավարիչքն որբոցմերոյ ձեռնադրեալ թուխտ պաշտօնի բաժանարարութե տացեն նոցա, եւ նոքայ եղեն 'ի գործ բաժ-անել 'ի վերայ որբոց անանկաց աղքատաց, եւ բաժանարարու ի գրեսցեն 'ի վերայ թխտի, եւ ձեռնադրեսցեն յանձնեսցեն կա-ռավարչաց որբոցմերոց, եւ նոքայ հաստուցումն արասցեն իւր աքանչիւր բաժին տերանց իւրեանց, ըստ յամեմատութեան գրեցելոյ վիճակէ ելեալ դատաւորաց, եւ բաժանասցեն ոսկդ ընտայօղէ դրամոց իւրաքանչիւր քանութենց:

Օրինակ Երդման Բաժանարարողաց:

Երդմնունք 'ի պատիւ մարդոյ, եւ 'ի հաւատս մեր, զի երկայն ամուռութբ եւ անաչառութբ, ոչ սիրոյ եւ ոչ նախանձու ոչ, կող-մնակալութբ, եւ ոչ ընտանոյ, եւ բարեկամաց օգնականութբ' եթէ ոչ պարզ եւ մաքուր սրտիւ բաժին արարից պարգեւն յազգ ի 'ի վերայ որբոց, անանկաց, եւ աղքատաց մերոց, իւրաքանչիւր արժանեաց ըստ զօրութեն Սուրբ Հոգւոյ տվողի ընգայութին հոգւոյ մերոյ ամէն.

Օրինակ Պաշտօնի Բաժինարարողաց:

Ըստ երեսուն եւ մին երրորդ յօրինացն սահմանի Մադրասիս Հայոց, եւ 'ի վերայ երդման ձերոյ 'ի պատիւ բանաւոր մարդոյ եւ 'ի հաւատս, ձեր, հաստատեցաք մեք մեր, հաւատարիմ լինել ձեզ 'ի վերայ բաժին եւ տուցուածոց որբոց Մադրասիս Հայոց, սոյա 'ի կողմանէ մերմէ, եւ 'ի կողմանէ Մադրասիս Հա յոցտվաց պաշտօն բաժանարարութեն ձեզ պարունաց

ա

Աթանէս, Մաղաքի, եւ Դանիէլ 6: ժամ ժամանակաւ, զի նստցիք յաթոռ բաժանելոյ 1465 գայէկան ՚ի վերայ որբոց այրեաց, անանկաց, եւ աղքատաց Մադրասիս Հայոց, իւրաքանչիւր ըստ արժանեաց, եւ բաժանումն ձեր դիցուք, ՚ի վեր թխտի քանութիւն դրամին ըստ իւրաքանչ անուամբ տեառն իւրոյ, եւ ձեռնադրեսջուք թուխտն յանձնեսջուք մեզ, յայամ աւուր ՚ի գաւիթն Սրբոյ Եկեղեցւոյ Մադրասիս Հայոց

Մադրասու։ դեկտեմբերի 31 . . . .
Յամի ՟Տն փրկչին . . 1783
. . . . Կառավարիչք Մադրասիս որբոց
. . . . Հայոց

Օրինակ Բաժանարարեաց իրաց թխտոյ:

Յաջոյ թվեցաւ մեզ ՚ներքոյ ձեռնադրողք երիս անձանց բաժանարար արանցս, զի ՚ի բխմանէ տրոց մադրասիս Հայոց տարեկան պարգեւն որբոց եւայլն որում բովանդակի 1465: գայեկան հատուցումն արասցեն սոցա որպէս քանակութիւն նանուանք յանձնեցեալ իւրեայ . . . .

Մամախաթուն որբին	800
Գասպար այրուն	300
Մաղաքիայ անանկին	565
Բովանդակի	1465

Եղեւ Մադրասումն դեկեմբերի 31 . . . .
Յամի ՟Տն փրկչին մերոյ ՔԻ 1783: . . . .

Աթանէս
Մաղաքի . . բաժանարարք
Դանիէլ

ԼԲ

Եթէ գուցէ բազմանալով յաւելանացի աւանդեալքն որբոց մերոյ յաւելի քանթէ երեսուն հազար յուն ամոյ, կառավարիչքն բանին որբոց մերոց ունին արձակութիւն առնել երիս փոխանորդս ՚ի յազգէն Հայոց, եւ ՚ի խաւանդութեան Հայաստանեաց ՍԲ Եկեղեցւոյ Բանկալայ կալաթայ, յանձնելով մի ՚ի երից բաժնոյ աւելի դրամին հանդերձ օրինակաւ կարգադրութեանս, առաջքէն կալկաթայ, զի կալով ՚ի նոսա անդ շահեցուցանելով ըստ յամեմատութեան կարգադրութեանս, եւ տարեկան շահն 100 ին 3. վարձ փոխանորդաց կալկաթու ՚ի այլոց շահն անխափանապէս հասուցանեն Մադրաս ՚ի ձեռնդուկս որբոց մերոյ, զի խառնեսցի ընդ տարեկան շահն մադրասիս եւ մնասցէ ՚ի գործս օրինօք, եւ մի ՚ի յերից բաժնոյ յաւելորդութէ դրամն տասցեն Սուրաթներիս փոխանորդի որ կառավարեսցեն որպէս ՚ի վեր ասացաք վասն կալկաթու:

Եւ զորինչ յաւելի քանթէ յիսուն հազար յուն եթէ յաւելանայցէ աւանդեալքն որբոց մերոյ, մինչեւ եօթանասուն հազար յուն ՚ի նմանէ քսան հազար յուն զնեսցեն տուն, եւ այգի, ՚ի մէջ ամրոցի Մադրասիս, անուամբն որբոց Մադրասիս Հայոց, տուն եւ այգիքն վարձու տասցեն, տարեկան վարձն ՚ի նոցայ մուծանեն ՚ի շահաւէտութիւն որբոց մերոյ:

ԼԳ

՚Ի ծախսէ անդկին որբոց Հայոց պահեսցեն դրագիր մի յազգէն Հայոց, եւ դաւանութեան Հայաստանեաց ՍԲ Եկեղեցւոյ, հմուտ օրինաց կարգադրութեան, եւ գրելոյ համար դափտարի, ըստ սովորութեան վաճառականաց, Հայոց բառիւ եւ տառիւ, վարձ նորա տասցեն ամսէն քսան ռուփի, եւ գրագիր մի յեթանոս

բաժման, կամ կանայական ցեղէ, վարձ նորայ ամենայն չորս ըռուփի վասն պահելոյ համարս, եւ վարձ ուսուց յառաւուցանի տարեկան եկամտից մինչեւ որբոց մերոց.

ԼԴ

Որում ժամանակի, որ յինարկեալ դպրատն վասն դպրատան ամէն ներբազմանայ, որ ասէկան ասացին Նորայ կինչի յաւելի կամ պակաս 300. յուն, խելոյն կազմեսցեն ՚ի մարձակութեան եւ ՚ի վր քաղցր ջրոյ ջրհորսի դպրատուն մի, եւ մուծցեն երկու վարպետս, մինն յազգէն Հայոց, եղաւանութիւն Հայաստանեայց Սր Եկեղեցւոյ, այր հեզ խոնհար, եւ մաքուր սրտիւ, եւ մեւտարհեստին ուսուցանելոյ, բառ եւ առաւս Հայոց, սմայ հասուցանէն վարձս իւր ամենայն տասն յուն, եւ մի վարպետ Էրոփիեան յազգէն Անկլիացոյ, այլ հեզ եբարեպաշտ, եւ մուտբառից եարհեստին ուսուցանելոյ մանկանց, բառիւ եւ առաւս Անկլիացւոց, եւ սորայ հասուցանիցեն վարձս քի մին ամէն տասն յուն, եւ ՚ի միջի դպրատանս մի միայն վասն ուսման այլոց ՚ի զանազան յազգայ մանկունս, եզանազան հերպում ՠձ պաշտողք, բայց որդիս Մադրասիս Հայոց, եւ որդիս յեթանոսաց մկրտեալ ՚ի յեկեղեցիս մեր, եկալով ճնայեալ ՚ի հաւատս, ՠձ պաշտութեան ըստ սովորութեան Հայաստանեայց Սբ Եկեղեցւոյ եւ որդիս յաբաշտյ եւ աստուծոց եթէ իցեն դաւանութեան իւրեանց եւ որդիս հեթանոսաց յայսմ քաղաքիս, բայց ցեղն պարիայի:

ԼԵ

Յորկ ՚ի վերայ կառավարաչաց որբոց մերոց եղաք զի հարկաւորեսցեն գրագիրս իւրեանց կազմել գիրք մի թխտաւ ..., եւ գրել առաջաբանութիւն Նորայ սոյ համարն ծննդեան եւ վախճանի կենաց Մադրասիս Հայոց, սկսեալ ՚ի յամսեան դեկտեմբերի Յամի ՠն փրկչին մերոյ Քի 1783: Եւ ընթանալ

՚ի

՚ի գործ ցայր նացերէկ, որոց երեխայ ուժեք որիցէ, որ մտցէ յեկեղեցիս մեր, եւ խնդրէ մկրտել, շարել, անուն հօր, եւ մօր եւ անուն մկրտեալ եւ խաչի վկայսէ եւ ցեղի, եւ որոյ յաշխարհէ, եւ անուն մկրտելեալ կնքահօր, թուա՝ նոյն ամսոյ եւ ամսոյ, եւ որոց գի ննջեցելոյ որ մտցէ յեկեղեցիս մեր եթէ վասն թաղման, եւ եթէ ընդունելոյ պաշտօն, նաեւ շարել անուն ննջեցելոյ, եթէ այր եթէ կին, ով ուքով իցէ, հանդերձ անուանբ հօրն, եւ որում յազգէ, եւ յաշխարհէ եթէ յաւուրն վախճանի, եւ ամսոյ կենաց նորայ

ԼԶ

Երկիր ՚ի մէջ գաւթի Սբ Եկեղեցւոյ մերոյ կարէ տալ տեղի գերեզմանի ննջեցելոց Մադրասիս Հայոց, դաւանութ Հայաստանեայց Սբ Եկեղեցւոյ, եւ յեթանոսի ոլում մկրտեալ եւ կալով հնազեալ ժամանակս իւր ՚ի հաւատս դաւանութեան մերոյ. չափաւորութբ հինգ կանգուն երկայնութբ, եւ երկու կանգուն լայնութբ, եւ չորս կանգուն յորութբ, իւրաքանչիւր կանգուն ..., բայց ՚ի խստիճանի սեղանի եւ բեմն դպրի, որ արժանոց լոցոց, բայց ՚ի մէջ եկեղեցւոյ, եւ ՚ի գաւիթս Սբ Եկեղեցւոյ համարեալէ, այլ ՚ի մէջ եկեղեցւոյ, կարի տալ արձակութբ իւրաքանչիւր ձգել քար դամբարանի ՚ի վերայ գերեզմանի իւր, եւ գրել յիշատակարան ՚ի վերայ քարին, որոնմամբն կառավարչաց որբոց մերոց, վասն զի սոքայ ..., մի գլխցի ... ՚ի ընթեռնուլ ... շարադրութիւնս ինչ ծագրելի, ամօթ առնելոյ մեզ ներկայից

եւ վարձ տեղի գերեզմանի այսպէս որպէս ՚ի վայր:

Գերեզման մէջ Սբ Եկեղեցւոյ որ ձգի քար ՚ի վր իւր	100. յուն
Գերեզման մէջ Սբ Եկեղեցւոյ առանց քար .	50.
Գերեզման ՚ի գաւիթս Սբ Եկեղեցւոյ քարով .	. 15
Գերեզման ՚ի գաւիթս Սբ Եկեղեցւոյ առանց քար	3

Գերեզման ՚ի հանգստարանն Մադրասիս Հայոց ձրի եւ ողորմութե
զմմ զոր քայն զրամ որեւցէ ՚ի գերեզմանատանէ մտցէ ՚ի-

մն

անդուլն որբոց Մադրասու Հայոց.

ԼԷ

՚Ի միտս հաստատեսցուք որբոց մերոց լինել սպառէ նայել և- ագուշ լինել որոց ժամանակի որ գտցի յադարակ մի մեծ ՚ի բնակութիւն եկեղեցւոյս Մադրասու Հայոց, թեթեւագին գնեսցեն, և Հրջանապատեսցեն պարսպաւ, և մանաւոր սենեկաւ- ծախիւք շահեցուցեալ դրամին որբոց և տնանկաց մերոց, և անուանեսցեն անուն տեղի Հանգիստ Հայոց, զի թաղես- ցեն դի նոցայ որ ոչ կարասցէ հատուցանել գին գերեզմանի ՚ի գաւթին Սրբոյ Եկեղեցւոյ, շուրջանակայ կազմեալ խցերն թողասցեն զի բնակեսցեն որբք, տնանկք, աղքատք, և այսն- դուխտ յազգէ մերմէ և հաւատացեալ ՚ի Քս, և անդուսթեան Հայաստանեաց Սբ Եկեղեցւոյ, ազատ վարձուց տեղեաց, ՚ի պատիւ յազգին մերոյ։

ԼԸ

՚Ի պատճառէ միամտութեան և արդարադատութեան հաւատոյ յազ- գին Հայոց, և ՚ի խորամանկութենէ Եկեղեցականաց ոմանց այլ յազգաց, գտանի այժմ ՚ի մէջի յազգին մերոյ, տեղիս տեղի բնակողաց գայթակղութիւն, աղմուկ, և խռովութիւն, անպա- տեհ նդատարկ մտածութեան ՚ի վերայ կերպին ազգի պաշտաման, և ովք ցամաքեալ սեր և միաբանութիւն հասարակորէն, և- սովաւ յարաժամ աւերումն տանց, չքաւորն ընտանեաց, իբր օտարացեալ ՚ի միմեանց, ՚ի վր այս մտածութեան հաջեցաք մեք որ ՚ի մխիթարութենէ ստացուածոց մերոց, ՚ի վերայ, որբոց տնանկաց և աղքատաց մերոց բաժանելումն, մի գրիցեսցուք

խա

խաբեցեալ որբն, տնանկն, և աղքատն յազգէն մերմէ, նմա որ եղեալ ՚ի գրկէ սեբհական ծնողէ իւրմէ Սբ Եկեղեցւոյ Հայաստանեաց, և մտեալ ՚ի խորթամայրն իւր Սբ Եկեղեցին այլ յազգաց Քրիստոնէից, քանզի հաւատոյ հաւատացեալ այլ յազգաց պատճառի եղև ուրացողութիւնն եմք, զի վասն ոչ ոք այլ պատճառի եղև ուրացողութիւնն նորայ, եթէ ոչ ՚ի միամտութենէ իւրմէ իբր խաբեցեալ, այլ յինքն զղջանալոյն և կրելոյ ապաշխարանս իւր, և ոչ յինքն զղջանալոյն և կրելոյ ապաշխարանս իւր, և ապայինքն այժմ նյառաջ և նմ յաւուրս կենաց իւրոյ ոչէ հնար փոխա- րկել ցեղաբանութենէ Հայոց, և խաշնութենէ յօվլի իւրոյ, վս որոյ պարտ է մխիթարել այսպիսի որբ, տնանկ, և աղքատս յա զգէն Հայոց բնակողաց քաղաքիս, որպէս անմեղ դատիս մեր, նաև որպէս բազմիցս աչօք տեսաք, և նախնեաց լուաք զի ՚ի վեր յիշեցեալ կերպում անձինք յազգէն մերմէ ցանկան լսել յաղօթս, ժամերգութիւնս և նմ փառաբանութիւնս առ Ած ՚ի յեկեղեցիս մեր, ըստ սեբհական բառիւ և սահմանաւ Հայոց նաև բազմիցս տեսաք արտասուալից աչօք ՚ի յոտս կանգն- եալ յեկեղեցիս մեր, որում պարզապէս ցուցանէ մեզ զղջումն սխալանաց նոցայ, վասն որոյ եթէ գուցէ ՚ի մէնջ ոմն և կամ ոմանք այսպիսի արանց, և կամ կանայց յազգէն Հայոց որում ցանկայ տալ տուրս և ողորմութիւն որբոց, տնանկաց, և աղքա տաց մերոց, պարտիմք անխտրանօք ստանալ, վասն որոյ զգ մեր է, և աներկբայութեամբ սիրտ նորայ յարաժամ տոչորէ ՚ի վերայ որբոց, տնանկաց, աղքատաց, յազգին իւրոյ։

ԼԹ

Հաւաքարիչքն և ստացվածքն որբոց մերոց ՚ի կողմանէ կարգի կառավարչութենէ, և ստացուածոց որբոց մերոց, ոչ ումեք պարտականի, և ոչ մեղաւորի, ոչ քրեականի, երաշխաւոր մի լինիցեն, և եթէ գուցէ անտփնելով անցանեն սահմանաւ մերոյ, իսկոյն անկցեն ՚ի պաշտօնէ, զնմ հարկ մաքս պարտ որ եկցէ ՚ի յայսպիսի արամանցէ, անձնաւորութիւնն իւրեանց

պար

պարտաւոր լինի հատուցանել ՚ի խատացվածկէ իւրեանց, եւ կամն որբոց մերոց մնասցէ ազատ ՚ի յայսպիսի արարողութենէ վնասինց:

Խ

Ոչ ոք ունի յիշխանութի իջուցանել ՚ի պաշտօնէ կառավարութենէ կառավարիչս որբոց մերոց, բայց սեփհական մահն և լրումն սահմանեալ ժամանակին, եւ գործն ընդդէմ կարգադրութեան մերոյ, եւ եթէ գուցէ սեփհական մահ եւ անկարգութեան գործ ՚ի մէջ կառավարչաց որբոց մերոց, իսկոյն պարտեմք ժողով առնել, եւ ընտրել նոր կառավարիչ, ՚ի տեղի անձելոյն ըստ յամեմատութեան առաջին հատոր կարգադրութեանս մեր

ԽԱ

Մի ոք ՚ի մէնջ երթիցէ ՚ի տուն նորածին մանկանց, եւ հարսանեաց եւ մկրտելոց շնորհաւորել, եւ տունն ննջեցելոց մխիթարել, մինչ ոչ իցէ նմայ հրաւիրեալ, եւ որում տանէ ծնեցելոյ, մկրտեցելոյ, ամուսնացելոյ, ննջեցելոյ, որ եկեսցէ հրաւիրումն անխնայ պարտեմք հասանել ՚ի հրաւիրումն նորայ, նորին ժամագրեալ ժամանակի, եթէ չիցեմք տկար:

Օրինակ Հրաւիրելոյ ՚ի Շնորհաւորումն Նորածին Մանկանց

Ազնուայմեծար պարոնք Յազգէն Հայոց բնակողաց Մադրասիս

Յայտնի ձերոց պատուականութեանց լինիցի, որ կատարինայ տիկին պրն Մաղաքիայի մարաշեցւոյ յինն երրորդ յամսեան յօգոստոսի ծնաւ մանուկ մի որդի, փառք մեր եւ յոյս հօր եւ սպասաւոր ձեր, եւ շնորհօք յայս ծնող եւ ծնեալն առողջ եւ ուրախ, եւ սպասին գտանիլ շնորհ ՚ի ձէնջ շնորհաւորելոյ ՚ի եօթն երրորդ յօգոստոսի յամին տն 1783: պատկեր աւուրն 5: շաբաթի առաւօտեան եօթն ժամին, մինչև ցտասն ժամն ՚ի բնակութենէ Մաղաքիայիս (եթէ ներողութենէ ձեզ մի լինիցի) նոյն ժամուն գտանի ՚ի բնակութենէ մեր փոքրիկ սեղան մի քաղցրից, զի վայելեսցուք քաղցրութեան ձերոց Եղև Մադրասում 6: երրորդ օգոստոսի, 1783:

Եւ նոյն գունակ վասն տիկնաց 6: ժամ յերեկուն մինչև ցը 8 ժամ

Ձերոց խոնարհ եւ փոքր սպասաւոր

Օրինակ Հրաւիրելոյ առ 'ի հարսանիս։

Ազնուամեծար պ̅րնք, յազգէն Հայոց բնակօղ Մադրասու

Պատուելի Տիկինք։

Յայտնի ձերոց պատուականութենց լինիցի, որ 10։ երրորդ հոկտեմբերի պատկերաւուրն ուրբաթ յերեկոյեան 6։ ժամին պ̅րն շմաւոն Ճարաքերլթոյ եղանելոյ 'ի բնակութենէ իւրմէ առ բնակութիւնն գասպարի աղձնոյ փեսայութեան, և անտի առնելոյ պատուելի հարսն իւր կատարելնայ դաստր պ̅րն գասպարի, և մտանելոյ 'ի ս̅բ եկեղեցին Հայոց ընդունել պսակ Օրհնութեան և օրհնայ, և անդրէն դառնալոյ 'ի տունս իւր, վ̅ս որոյ խոնարհաբար եղյեղ փափականօք հրաւիրեմք ձեզ 'ի վեր ժամադրեալ ժամին 'ի բնակութիւնս պ̅րն շմաւոնի մակարութ[եան] հարս և փեսային, կի քաղցր ընկերակցութ[եամ]բ ձերոց կատարեսցուք ուրախութիւնս մեր, և նոյն ժամայն, խնդրեմք 'ի ձէնջ որ 'ի ընթրիան յաւուրն ուրբաթի, և ճաշ և ընթրիան, յաւուրն շաբաթի, բազմեսցիք ընդ սեղան փեսային և հարսին, և ուրախ լինիցուք ընդ մեզ, և ուրախութիւն մեր ձերոց քաղցրութեամբ կատարեալ եղիցի։

Մադրասու հոկտեմբերի 5։ Ցամի տ̅ն 1783։

Ձերոց խոնարհ և փոքր սպասաւոր

Օրին

Օրինակ Հրաւիրելոյ 'ի Պաշտօնի ննջեցելոյ

Եթէ ննջեցեալն կին հրաւիրեալքն արք և կանայք և եթէ ննջեցեալն այր, հրաւիրումն միայն արանց։ և հրաւիրումն պարտէ վասն յաւելի քանթէ երկոտասան ամաց ննջեցելոյ լինել, ոչ թէ վասն մանկաց։

Ազնուամեծարք պ̅րնք Յազգէն Հայոց բնակօղք մադրասու

Պատուելի Տիկինք

Յայտնի ձերոց պատուականութենց լինիցի, որ պ̅րն մարտիրոս մեղրեցին յայսմ աւուր հանգեաւ 'ի տ̅ր, և նորայ հանգուցանելոյ 'ի գաւիթս ս̅բ եկեղեցւոյ այսօր, վասն որոյ շնորհ մարդասիրութեան 'ի ձէնջ խնդրեմք, զի 6։ ժամ երեկոյեան յայսմ աւուր հասանէք 'ի բնակութիւնս յանգուցեալ մարտիրոսի որ անտի ընկերակցութեամբ ձերոց տարցուք ննջեցեալն 'ի գաւիթս ս̅բ եկեղեցւոյ, փոխանակ մարդասիրութեան ձերոյ տ̅ր տացէ ձեզ կեանս անսպառ։

Մադրասու Յուլիսի 4։ Յամի տ̅ն 1783
Պատմեր աւուր երկու շաբաթի։

Ձերոց խոնարհ և փոքր սպասաւոր

Պատճ.

Պատիւ Մնացորդի ննջեցելոյ 'ի տաճար եղել սոյս լինիցի, յորժամ ելցէ ննջեցելան 'ի տանէ իւրմէ առ 'ի դիրունս գերեզմանի իւրոյ, քանի ամաց որիցէ ննջեալն մեծ զանգն ՃՄ բռնէ երկուս անգամ բախմամբ, մինչև լցցի բախումն թիւ ամաց հենայ ննջեցելոյ և պատիւն հասարակաց գի ընքս աւուրն թաղման, առաւօտն առք և յերեկուն, կանայք էլցեն ամոյեն տուն ննջեցելոյ ոչ պճնեալ եթէ ոչ յամենա զգես տիւք մխիթարեսցեն մնացորդն ննջեցելոյն. և ժամանակ մխիթարանաց ...յաւելցի քանզի մի աւուր, և երրորդում աւուր թաղման, մնացորդն ննջեցելոյն, անխափ ելցեն 'ի գործ, և սուգ, զգեստի մնացորդի ննջեցելոյ վասն ծնողաց և ամուսնացեալ որանց և կանանց ձեց ամիս բրթէ և կամ բամբակէ 6: ամիս աբրշմէ, և վասն որնակցեաց 3. ամիս աբրշմէ, և վասն ազգականաց և բարեկամաց միայն 40. աւուր աբրշմէ բոլոր սեաւ

ԽԵ

Ով ոք 'ի մէնջ որմոյէ մեջ Ս. Եկեղեցւոյ, և կայցէ յանդիման սրբոյ Սեղանի, եթէ ժամ աղօթի, և կամ ընդունելութեան Ս. Պատարագի, պարտէ նմա լինել զգեստաւորեալ իւրաքանչիւր զգեստ կատարեալ, կալ և շարժիլն յերկիւղածութեամբ մինչ որում կերպի կարէ մնալ 'ի տուն յիշխանի, և դատաստանի, և ով ոք որ ռամկաբար անպատրաստմոյէ, նա առ այսօր 'իշխանութիւն Առաքելեցին մերոյ գի խրատեսցի, նմա:

ԽԶ

Երից փոխանն մեր լինիցի 'ի մէնջ պատուելի, և 'ի միջի ժողովի Եւմ խորհրդի բանի և գործոյ որբոց անանկաց և աղքատաց հրամանաւ մերոյ, առաջկայ այլ, և 'ի մէնջ Ս. Եկեղեցւոյ հրամանաւ առաքելեցին յիշխան, զսպելոյ վարս կալոյ և շարժելոյ ժողովրդեան յերկիւղի և ամօթխածութեամբ, և նշանաւորելոյ տեղի պարկալոյ տիկնաց 'ի յաղօթս, և ամենեքեան նշանակել պարտիմք 'ի պայմանի նորա հրամանի նորայ:

ԽԷ

Յաւուրն տօնի Յայտնութեան և Յարութեան Տն մերոյ Քի Եկեղ նոյն ժամանակն մեր 'ի Ս. Եկեղեցւոյ մերմէ (բայց 'ի կանայք) նախ զհանգստեանց մերոց, և յապայընդ մայն շնորհաւորեսցուք, նախ զհանդեայից մերոց, և յապայընդ միմեանց 'ի գաւիթս Ս. Եկեղեցւոյ մերոյ, և ապայ ելցուք իւր աքանչիւր ընդ սիրելիս և բարեկամս և յազգականս մերոց տուն կնոյ, գի շնորհաւորութիւն մեր կատարեսցի յառաջ քանզ կէս օրն առաւօտեան, և տիկնայք մեր պարտին կալ և մնալ իւրաքանչիւր տան, և սպասել շնորհաւորող արանց, մինչև ցկէս օր և նոյն աւուր յերեկուն 6: ժամէն մինչև ցինն ժամ յերեկոյեան, տիկինք մերեցեն առ 'ի շնորհաւորութիւն ընդ միմեանց սիրելի և բարեկամաց և յազգականաց իւրեանց, գի կատարեսցի գործս 'ի նոյն աւուր տօնախմբութեան, գի մի ծախեսցուք յաւելորդ ժամանակս մեր

ԽԵ

ԱՄԵՆայն դեկտեմբերի 10 : ի նդ կէն որբոց մերոց , հատուցանել իցի երից փոխանի մերոյ , երկու հարիւր րուփի ծախ պատուոյ Հայոց , և երից փոխանն պարտէ , պատրաստիլ սեղան ճաշի բոլոր մանկտւոյն Հայոց սորանց , և սեղան ընթրիսի սորանց և- կանանց , առ 'ի լինիլ ճաշ միայն սորանց , և ընթրիս սորանց ևկանաց 'ի յոնվարի 6. յաւուրն տօնի յայտնութեան Քի ևե- թէ առաջել 200. րուփին մի բաւեսցի ծախ հացկերոյ- թին , զոր ինչ պակաս , 'ի քսակէն , երից փոխանն մերոյ լցու- ցանիցէ :

ԽԶ

ԱՄԵՆայն նուիրակ եթէ 'ի դառնին մեր Էջմիածնէ , և մեր ցեր րուսաղէմայ , 'ի վանէ սրբոյ Յովսեփայ յարիմաթացւոյ (որէ- վանք առաջնորդարանի Ձերոյ) որ եկեսցէ մադրասէս պարտէ եր- ից փոխանն մեր 'ի կողանէ բոլոր ժողովրդի գրել պատաս- խանեանակի օրհնութեանցն նոցայ , նշանի առնելոց նոցայ քան- ակութիւն նուիրանաց , տրոյ , ողորմութեանց , յիշատակաց մե- լոց , և օրինակ ըստ օրինաց նուիրակաց ծրարեալ 'ի ձեռն երկ- օրինակօք երիս ժամանակօք ընծայել , առ 'ի պատ սրբութեանց որբազանին և սրբակրօնաց մերոց , զի նոքայ 'ի մէնջ , լսելով լուիցեն տուրս մեր :

❦

ԵԹԷ

ԽԷ

ԵԹԷ գտցէ եկեսցէ 'ի միջի վանորէից մերոց աղքատինք նոր , այսին- քն , գիրք յնոց պատմութեանց նախնեաց թագաւորաց մերոց , և քաջութեան գործոց զօրագլխաց մերոց , և հաղթանակա արժան- հաղթութեանց յազգին մերոյ , և աշխարհագիր թէ տանց և- բնակողացյազգին մերոյ 'ի Հայաստան , միաբան խոստանամք զի գնեսցուք այսպիսի գրեանց իւրաքանչիւր տետրք տանց նընտանեաց առտ բնակողաց յամէնս մի գիրս , այս մտածու- թամբն :

ԵԹԷ գիրքն իցէ մինչև 500. թերթանոցի . . .
հատուցանեմք նմայ րուփի 50
ԵԹԷ . . . 400 40
ԵԹԷ . . . 300 30
ԵԹԷ . . . 200 20
ԵԹԷ . . . 100 10
Եւ եթէ տարեկան շրջան լուսնոյ և տօն սրբոց մերոց 4

ԽԸ

Սովորութիւն ապարաք մեզ մինչ բնակեաք 'ի պարս , որոք դա- տոր 'ի յազգէն Հայոց որ ամուսնանայցէր ընդ առն , պարտակ- անլինիւր պաշտել զճաշ րստ աւանդութեան որում պաշտէր առն իւր , վասն կալոյ և ճանալոյ նոցայ 'ի կեանս խաղաղս և արդ 'ի- իւր , վասն կալոյ և ճանալոյ նոցայ պատճառէ փոքրութեան խմբի յազգիս մերոյ առտ բնակողաց համեցաք մեք ընդունիլ դստերս թիւրեալ Հայոց , ամուսն- նութիւ տղայոց մերոց եթէ ընդունեսցի դուստրն ծննողքն նո- րայ , զի դուստրն ա'յնմանէ ծնեալն կալով ժառայէն ամ- աւուրս կենաց իւրեանց խաշինս հովուապետին Եկեղեցոյ Հայաստանեայց և թոյլտամք դստերաց մերոց զի մի խնայեսցեն

շնո

չորհօ ամուսնութենըն ընդ աղայթիրեալ Հայոց, եթէ փե-
տայն յառաջ քանզ ամուսնանալն ձեռնագրեսցի դաշ-
ինս, հարսանեաց իւրոց ունկնդրոց գրոց եւ ապա էղջէ ամուս-
նութիւն, եւ եթէ ամուսնանալոյն կացցեն սիրով նվաղեսցենսա
հման ԱԾ պաշտութեան իւրեանց իւրաքանչիւր կերպիւ որ-
պէս դաշնեալ իցեն:

Դաշինն լինիցի նմանութեամբ որպէս ՚ի վայր

Օրինակ Դաշնագրութեան Հարսանեաց:
Ընդ արտաքոյ ազգութեան Հայոց դաւանութեամբ Քրիստոնէի-

Յայտնի լիցի ամենեցուն որ ես լէվոն որդոյ ռափայէլի յազ-
գէն Հայոց եւ ՚ի դաւանութեան Ճանկոյ, եւ արդ մադրասիս վաճա-
ռական, կամաւորելով եւ պարտեմ ոմանց դստերն ոհան
իսի ՚ի եօղէն յեղխարդու մադրասիս բնակողին առագանոյն
քանութեան տանն հազար մադրասիս ռոպէ հուն վանկու
եւ ըստ ուղղակիս հաստուցանել նոյն պարտուց անել, պարտա
կան արարի իմ անձն կանխապատն եւ իմ ստացուած ին
՚ի վեր յիշեցեալ ոմանն, իւր կոտակաւորին եւ ժառանգելոյն
վասն հաստատութեան պարտուց առաջի վկայից ձեռնագրե-
ցի ՚ի յայս, եւ կնքեսցի յայսմ ամուր մադրասու ամսեկի
ամսի 4: Յամի ՌՄ փրկչին մերոյ 1783

Ես վերոյ անուանեալ լէվոնս, ուխտ եդի եւ դաշինս, կատարեցի
ընդ վեր յիշեցեալ, ոմանն է որ ըստ օրինաց հայաստանեաց
մը եկեղեցու ամուսնանամ, ընդ վեր յիշեցեալ ոմանն է կա
լով, մնամ ամուսնացեալ զամ առուրս կենաց մերոց, ՚ի սկի-
զբ ամուսնանալուն մինչև վերջին կետ կենաց ոմանն եւ
ու նմայ արձակութիւն, զի ազատապէս պաշտեսցէ զամ և-
ամ դստերս ՚ի մէնջ ծնեալ միրաեսցի Եկեղեցւոյ Հայոց, և-
եթէ յինքն եթէ դստերս մեր զամ առուրս կենաց իւրեանց
զամ պաշտութեանս, եւ կալ ՚ի հաւատս քրիստոնէութեան, լինիցի

բատ

ըստ կանոնի մը Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց

Եւ արդ ես ՚ի վեր յիշեցեալ լէվոնս եթէ հաստատուն կալով
մնայի ՚ի վերոյ յիշեցեալ դաշնագրութեանս, առնեմն ՚ի վեր յիշ-
եցեալ պարտնիմ տուգանաց անարժան կարէ լինիլ, սալանդրա
ոգորմ պարտնիմ տուգանաց անարժան կարէ լինիլ, այլ եւ զօրա
դարձն եթէ թիւրեալոյ ՚ի դաշնաւորութենէս եւ կամ որոք մա
սանց նորին, յայնժամ պարտն իմ տուգանաց կարէորէ հաս
տատուն եւ արժանի իմոյս հաստուցանելոյ:

Լէվոն որդոյ Ռափայէլի:

Վկայեմք ործեռնագրեաց:

Մարգարիայ Շմաւոն:
Զաքարիայ Բաղտամ:

ԽԹ.

Տուաք արձակութիւն կառավարչաց որբոց մերոց, ամ դեկ-
տեմբերի 15: Թուին շրջեցուցանել Թալիսս մի հաւաքելոյ
՚ի մէջ ողորմութիւն, վասն որբոց անանկաց եւ աղքատաց մերոց
եւ իւրաքանչիւրոց զոր ինչ ՚ի սրտէ իւրմէ էլցէ գրեսցի ՚ի թուխ
տն, եւ հաստուցանիցէ կառավարչաց մերոց, ՚ի յայսպիսի տրիտ
զոր ինչ որ ելցէ մուծանեն ՚ի ժողովն որբոց մերց:

Եւ կառավարիչքն որբոց մերոց ՚ի միտս իւրեանց ունիլ պա-

րտին

րոյին, ողորմած եղբարց լինիլ 'ի վերայ բոլոր տնանկաց աղքատաց յազգին Հայոց, մադրասումս բնակողաց, եթէ 'ի տարր աշխարհէ եկելոց և կամ փոքր ժամանակ աստ պանդխտելոց և աստի ելանողաց առ այլ, միմիթարեսցեն նոցա երկայնամտութեամբ, 'ի չափաւորութենէ կարողութեան պտղոյնուի րանաց, անդուկին որբոց մերոց և արժանաւորութեան ասան-նողաց:

Օրինակ, Յայտնելոյ ողորմութին:

Ազնուայմեծար պարոնիք յազգէն Հայոց բնակողաց Մադրասիս Պատուելի Տիկինք,

Յարկ 'ի վերայ իմ կայ յիշեցուցանել 'ի միտս ձեր, զաղքատ և անանկս, որ յարաժամ ակն ունին 'ի շնորհս ձերոյ, և որպէս դուք սպասիք գտանելոյ շնորհս 'ի Տէրն, հաջողութին զոր ծով բարեաց ձերոց, այսպէս լերուք ողորմած առ աղքատս և անանկս ձեր, առատաձեռնութեամբ, զի տէր յառուցանէ փոխարէն ձեզ, անի հուն ողորմութեան իւրով

Մադրասումն դեկտեմբերի 15:
Յամի ՌՄԼԲ փրկչին վքի 1783:

Ձերոց խոնարհ և փոքր սպասաւոր

Որպէս

Ծ

Որպէս սովորութինէ բոլոր Եւրոփացւոց, օրաւուր բերել զբան գիշեր գիշերի յօրինել հնարս, վասն բարութեն յազգին ե-արդարութեն յորինաց իւրեանց, այսպէս 'ի որոց պատճառէ և մտածութեն եթէ գուցէ խարեսցեն յազգէս Հայոց 'ի'ն-ակութենէ քաղաքիս, և 'ի պաշտպանութենէ Բրիթանիացւոց յայնժամ պարտ է մեզ 'ի միջի մերմէ ընտրել եօթն այրս նշա-նաւորս սեբհական յազգէն Հայոց և աւանդութեն Հայաս-տանեայց ՍԲ Եկեղեցւ, տէրպատրոյ և ստացուածոյ [illegible] բարեպաշտ, զի ընդ կառաւարչօք մերովք համարեսցի անձինք տասն - և տայցուք նոցա պաշտօն հայրախնամ դատաւորութեն 'ի վերայ բանին որբոց տնանկաց և աղքատաց մերոց, և բանի ժառանգորդաց և տերանց յիշատակաց, ձեռն ադրելով ձեռամբ հասարակ բնակողաց Մադրասիս Հայոց, զի նոքա յառաջա-գրեսցեն վասն ելանելոյ մերոյ աստի, առ այլ, և ամենայն բանին անդկին որբոց տնանկաց և յիշատակաց մերոց, զոր ինչ առաջադրութեն 'ի նոցանէ որ ելցէ պարտ է մեզ հնազանդիլ և ելանիլ 'ի գործ, և որոք 'ի մէնջ յանդգնեսցի, նա ելցէ որ և ինքն կամի, և զրկեալ լինի նա 'ի կարողութենէ որում հաստա [illegible] ունէր 'ի վերայ անդկին որբոց մերոց,

Օրինակ

Օրինակ Պաշտօնի Հայրախնամ Դատաւորացն
՚ի մէնջ Մադրասու Հայոց:

Յայանի լիցի ամենեցուն որ ՚ի յաստճառէ տարբերութեան ժամանակին կամ ՚ի մեղաց գործոց ձեռաց մերոց, կամ ՚ի նորագոյն սահմանի յիշխանաց մերոց, եկն եհաս իվերայ մեր հրաման ելանելոյ ՚ի քաղաքէս առ այլ, ըստ յամեմատութեանն յիսուն երրորդ յօրինացն կարգադրութեան մադրասու Հայոց ընտրեցաք ՚ի միջէ մերմէ եօթն անձինք յորոց է մերմէ նշանակեալք զինոցայ լինիցին հայրախնամ դատաւոր այսոցիկ:

Պետրոս . . .
Պօղոս . . .
Թադէոս . . .
Բարդուղիմէոս . . .
Մարկոս . . .
Մաթէոս . . .
Ոհաննէս . . .

Զի ընդ տարէս կառավարեցեք եղեն սասն անձինք, և միաձայն նմիախոհ նմերոց յօժարութբ առաք պաշտօն հայրախնամ դատաւորութեան և իշխանութեան ՚ի վեր յիշեցեալ տասն անձանց, զի մինչեւ ՚ի խորհուրդ ժամանակաւ հընգետասան աւուր ժամանակի, և տացեն մեզ յիշխանական հրաման եթէ վասն կերպին ելանելոյ մերոյ աստի եւ առ ոյր եթէ վասն կերպին յանելոյ մնդուկն որբոց մերոց եղարդ Յեկեղեցու ասաի եւ առ ուր և որում կառավարութբ թէ յանելոյ թէ առ այլ պահելոյ, զամենայն զոր ինչ հրաման ՚ի վերայ յայսմ գործոյս որ ելանէ ՚ի հայրախնամ դատաւորացէ մերմէ նա լինիցի կամք և ընդունելութին մեր, և վասն ՚ի մէնջ որ յանդգնեսցի նայինքն գրեալ լիցի ՚ի մամանակսու-

թենէ

թենէ կարողութեննէ իւրմէ որ հասարակօրէն ունէր ՚ի մէնջ մեր ՚ի վերայ մնդուկին որբոց մերոց, գրեցեալ մադրասուն ՚ի միջի ժողովի մադրասու Հայոց, նմիաբան ժողովեալքս յաւելի մասն որոց ունի կարողութին ըստ 27: երրորդ յօրինաց մերոց լինելի իբր բոլորովին բնակիչք մադրասու, ձեռնագրեցաք ՚ի յայսմ աւուր մարտի ամսի 15: Յամի տն 1783:

. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .
Մադրասու բնակողք Հայք . . . .
. . . .
. . . .
. . . .
. . . .

Օրինակն Հրամանի Հայրախնամ Դատաւորաց:
՚ի յանունս որում անձի որ ընտրեսցի ՚ի յայնմ ժամանակի:

Պատուիրեմք ձեզ իբրև սիրելեաց եղբարեկամաց մերոց, և հրամայեմք ձեզ իբերանոյ ձերմէ վճռանօք, որում ետուք իշխանութին մեզ հրամայելոյ ՚ի վերայ ձեր, և ՚ի վերայ բանին ձերոց, զի ընտրեցաք մեք վասն ձեր, և վն ընչից որբոց ձերոց ձերոց, զի ընտրեցաք մեք վասն ձեր, ՚ի գաւառն տեղ բնակութեան ՚ի յարևել կոյս Հայաստանեայ ՚ի գաւառն տեղ բնակութեան ՚ի պահպանութինն պերճապայծառ կառանուանեալ զգլոր ՚ի պահպանութինն հայրախնամութեան Բրիտանայ վաղնջոյ բարերարի յազգին Հայոց: նընտրեցաք ՚ի միջէ մերմէ նախընթացք կարապետք:

Եւ

Եւ արժանի համարեսջիք զի խոստանայցէք նոցայ պաշտօն կառավարութեան գործոյ սնդկին որբոց մերոց, եւթն ամ ժամանակաւ, ըստ յամեմատութեան 40: երրորդ յօրէնս կարգադրութեան մերոյ; նոյնպէս և նոցայ տամ ըստ ամս իւրաքանչիւր անձանց 2000: րուփի վարձ, եւ արձանեսցուք երիս կարապետս, երիս ժամանակաւ գանձիւք 'ի գզրար տանելով ընդ իւրեանց մի 'ի երից բաժին քանակութեանն դրամոց սնդկին որբոց մերոց, և մի 'ի երից բաժնեցեալ ամս, եւ տանել այ կարապետաց, և միւսոյորդ մի 'ի երից բաժին դրամոց, յետ լուելոյ ձերոց ամբողջ հասանելն նոցայ 'ի գզրար, և խաղաղայցուցանելն դրամոց ձերոցաւ գզրար, 'ի կերպս վաճառականի և 100 ին 5: վաճառելեաց վարդ տանողին, միայորդ շահն սնդկին, որբոց մերոց, Եւ դուք հանդարտութբ, վաճառեսցուք զամ ինչս ձեր, եւ լէք 'ի գզրա, այլ յառաջ քան զչինել տուներնակիլ 'ի նմայ հաստատեսջիք դաշինս ընդ կայսերութինն Բուսսայ, եգտցուք ազատութին այսոյ մտածութբ որ 'ի օրինակս:

Մադրասումն մարտի ամսոյ 10: Յամի տն փրկչին մերոյ ՔՍի 1783:

. . .
. . .
. . .
. . .
Հայրախնամ դատաւորք մադրասիս Հայոց . . .
. . .
. . .
. . .

Օրինակ

Օրինակ դաշնաւորելոյ առ. կայսրն Բուսսաց:

Նախ. Պաշտել մեզ ածն ամ արարածոց եւ մերոց ազատապէս ըստ սովորութեան մերոյ սբ Եկեղեցւոյ Հայաստանեայց

Երկրորդ կառուցանել եկեղեցիս բարձրաբերձ գմբեթաւ և նշան սուրբ խաչին 'ի գլուխ.

Երրորդ Միոք յիշխեսցէ 'ի վերայ եկեղեցայց մերոց բայց հայրապետն Հայոց որ 'ի Վաղարշապատ, եւ ամ Եկեղեցական 'ի նմանէ դատեսցի:

Չորրորդ Դատաւոր մեզ 'ի յազգէ մերմէ ընտրեսցի 7. խորհրդականօք, և 'ի կայսերէ տացէն նոցայ նամակ պաշտօնի դատաւորութեան բայց քրէական մեղաց.

Ե երրորդ 'ի ժամանակի պատերազմի և խաղաղութեան, զօրք մի բնակեսցեն 'ի բնակութիւնս տանց և այգեստանեաց և 'ի միջէ մերմէ մի պահանջեսցեն յերեսս զաւառաց մերոց, ոչ զինուոր, և ոչ արհեստաւոր, և ոչ դրամ, և ոչ կերակուր (բայց յայնոցիկ որ կամաւ եկեսցեն և ընդունեսցեն պաշտօն և կամ վասն շահաւէտութեանց իւրեանց վաճառեսցեն զոր ինչ) այլ միաբան ազատ

Զ երրորդ 'ի յազգէ մերմէ մի լինիցի ծառայ, այլ միաբան ազատ

Է երրորդ ամ իրաց վաճառականութեան նյերկիր գնելոյ և վաճառելոյ և ամ արհեստի արհեստագործութեան վասն մեր բացարձակ լինիցի, հաստուցանելով մեր հարկս մաքսոյս կայսերական:

Ը երրորդ Առանց ժառանգ ննջեցելոյ ստացուածոց ժառանգն, որբոց սնդուկն մեր լինիցի.

Թ երրորդ Մի գրեսցի ազգն Հայոց ժողովուրդ կայսերեթէ ոչ պանդուխտ բնակող ամ ժամ ազատ, ելանելոյ ընչիւք իւրովք, ուր կամի, և ամ ստացուածօք իւրոց, ուր ևյերփ որ յինչն կամի եանյապաղ ելանողս գտցէ փասապօռտ ելանելոյ.

Ժ երրորդ Արձակութեան ունենեան հերքել ամ այլ յազգ 'ի քաղաքէ և կամ գեղէ և բնակութեանէ մերմէ, յատկապէս վճա

հանայից

քահանայից այլ ազգաց եթէ քրիստոնէից և եթէ մահմետ-ականաց իսրայելից և հեթանոսաց.

11 .. Ծնունդ. ևմկրտութիւն հարսանիս եպաշտօն ննջե-ցելոց մերոց, ձայներգութիւնքն երգոց և զանկալոյ մերոց տաճարի յեռաատան որ քայն գործութիւն մեր խոստանայ.

12 .. Ունիլ արձակութիւն շրջել ՚ի յերես ամ՛ յերկրի՝ ռուսաստայ բանիւ, փաձառականութենէն մերոյ, հատուցանելով՝ հարկ ըմաքս կայսերական.

13 .. Ունի ներծաթն մեր յանել յաշխարհէն ռուսաստայ ևմուծանել ընդ յաշխարհս հայոց, արձակ լինիցի և մի լինիցի հարկ կայսերական նոյ ոք դառավորէ.

14 .. Յարկ, ըմաքսյան ներածին, եթէ բուռոյ, անկոյ ձեռագործից, ևփաձառականութենէց նայլն հառուցանեմք՝ այն որ սեբհակն ռուստ յազգն յատայ ցանէ

15 .. Աղքատս, անանկըս ևտկրաս յազգէն, հայոց ան-խորանոք մխիթառեսցի, ՚ի տանէ ողորմութենէց նյիւանդանոցէ յազգէն ռուսաստայ միանոյն կերպիւ, որպէս սեբհական յազ գն ռուսաստայ

16: .. Մահապարտն հայոց, ոչ այլիմ՛ կերպիւ մեռցի բայց սրով հատանելով գլուխն ՚ի մարմնէ

Դուշինն մի լինիցի ժամանակաւոր եթէ ոչ, մշտնջենաւոր:

Օրինակ

Օրինակ կառաւարութէն կարապետայ մերոց վան բնակելոյ ղզղլար ևկամ իւր ևիցէ պարտէ լինիլ, ուր երկրորդ յօրէնս կարգադրութէն մերոյ, բայց 7. ամժամանա-կաւ:

ԾԱ

Վարք կացութէն մերոյ լինիցի հեզ ևխոնհար, ուսումն ման-կաց մերոց յարածամ, և՚ի ժողովս եթէ խորհրդոյ ևմիաբան-նութէն ևեթէ ընտրողութէն բաղդաշութեք պահելով պատիւ ծնողաց, նյաւելորդապէս ծախս ևըրկտի աղձնիւն, արգե-լեալ ՚ի մէնջ զի գարշէ, ՚ի տան հանդիսի ևինրգոյ միջի - խրախճանութէնց արբեցողն, և՚ի յընկերակցութէնս տինաց անպատեհ շարժողն, արհամարեալ լինի ՚ի եկեղանոյ ևխրախ-ծանութենէ մերմէ, մինչ զղջասցի վարքն իւր:

ԾԲ

Յամենայն ոք մտանելով պաշտօնէից փոխանութէն արասցէ ՚ի մէնջ մեր աշխարհագիր, նյանիցէ համար մադրասիս հայոց արանց ևկանանց, ևհամար յեթանոսաց մկրտեցելոց ՚ի յե-կեղեցիս մեր, շարեսցի ՚ի գիրս դաձտարին աշխարհագրութէն նյանիցէ երիս օրինակս նորայ, ևձեռնայ դրեսցի, ևձեռամբ երիս անցաւոր արանց ընծայեսցէ ՚ի րսպաս, հայրապետին մերոյ որ ՚ի վաղարշապատ, նշան հնազանդութէն մերոյ, զի՛ ծանիցէ պատուական հովվապետն մեր, համարս խաշանց իւրոց տառապելոց որ կարօտացեալ սրտիւ ՚ի սեբահաջանու-եպանդխտացեալ ՚ի սատ, յարածամ բաղասին ելանելն հովվի քաջին իւրեանց, ՚ի ձեռն դիր մոլորեալ ոչխարացըս:

՚իպա

ԾԴ

'Ի պատճառս նորոյ սովորութեան մերոյ պահելով զամսագլուխ Թիւ Նաւարեմուտ, եւ ժամ աւուրց, եւ գիշերի տա տեղի տա-րակուսութեան բազմաց, վասն որոյ հաստատեցաք 'ի մէջի' մերում այսպէս:

'Ի մէջ գիշերի սկսանի առաջի ժամն առաւօտ մինչեւ ցկէս-օր երկոտասան ժամաւուր, 'ի կէսօրէ ցերեկեան սկսանի առ-աջի ժամ երեկոյեան մինչեւ կէսգիշեր երկոտասան ժամ գիշ-երոյ, նոյնպէս որ պահէն Թիւ հռոմայեցւոց պարտէ նոցա 6: երրորդ աւուրն յունվարի լինիցի սկիզբ տարոյն, եւ նոյն աւուր փոխարկի Թիւ փրկչին մերոյ, եւ լինանի տարին մինչեւ ցվերջ հինգ երրորդ յունվար ամսուն, նոյնպէս որ պահէն տոմարին յոգարիա գպրին պարտէ նոցա սկսել տարեմուտն տոմարի Ցագարեան Շամս ամսի մի Թուին եւ վերջացուցանել տարուն աւելեալ 5: Թվին այլ, որպէս ամենք շարեն 'ի գրեանս իւրե-անց անուանական տոմարին յագարիոսի, եւ Թիւ փրկչին պարտէ սոցա փոխարկումն Թուին փրկչի արտաքսեն 'ի 22: երրորդ ամսոյն արամ, եւ լինանիլ 'ի քսան եւ մի երրորդ արամ ամսոյն զի քաւցցի տարակուսութենք 'ի մէնջ:

ԵԹԷ

ԾԴ

Եթէ գուցէ նուազեսցի եւ պակասեսցի 'ի յազգէ մերմէ աստ բնակողաց ժողովուրդք 'ի որոց պատճառէ որ իցէ, յաւուր քանց դատարկվիլն մեր քաղաքէս պաշտօնատարք կառա-վարութեան անդուկին որբոց մերոց 'ի ձեւին ում որ 'ի ցէ յան-ձնիցեն ամստասցուածկն անդ կէն եմ... ... ... Թա գաւորին Բրիտանիու որ 'ի քաղաքս եկամ 'ի նմանէ պահպան-եալ կուսպանու, միով պատուիրանաւ որպէս օրինակն 'ի վայր

Օրինակ յիշատակելոյ ստացուածկս որբոց մերոց 'ի գանձարանն Թագաւորին

Ներքոյ ձեռնագրողք տեղակալք մադրասոյս Հայոց եկա-ւալարիչ ստացուածոյ որբոց տնանկաց, աղքատաց, եւ ամենայն կտակի յիշատակաց, ունիմք պատուէր նախնեաց մերոց յազ-գէն Հայոց մադրասումս բնակողաց 'ի 54: հատոր յօրինաց' կարգադրութեան, մերոյզի յորժամ պակասեսցի նշանաւոր արք եւ տէր պատուոյ եւ ընչից 'ի յազգէն Հայոց մադրասումս բնա-կողաց, մուծանիցուք ստացուածկն անդուկին որբոց մերոց 'ի-գանձարանն Թագաւորին մեծի Բրիտանիացւոց, նոյն յաղ-ագս, ահա ընծայեմք 'ի պաս քարեկաշտ իշխանաց քա-ղաքիս 47865 յուն եկանկամք ինձինջ հրամայեալ գանձապետին Թագաւորին զի ստանայցէ եւ տայցէ մեզ ըստ եւ 'ի համարն գանձի Թագաւորին շարեսցի, զի դրամս այսէ ստաց-ուածք որբոց, աղքատաց, եւ նանկաց, յազգէն Հայոց, զի կալով մնասցէ 'ի գանձարանն Թագաւորին մինչեւ ժամանակ

ընդ

ընդ ժամանակս, որ Երևեսցի 'ի յազգէն Հայոց երկրոտասան արք, տէր պատուոյ եւ ընչից ընակեալ 'ի մադրաս, յանցնելն նոցայ, և եթէ կալով մնասցէ մինչև 50 ամ եւ ոչ ելցէ ուր ինն դիր դրամս յամիկ, յայնժամ տայցէն իւրաքանչիւր անձնի յազգէն Հայոց, և աւանդութիւն Հայաստանեայց սծ եկեղեցւոյ 'ի տարր յաշխարհէ աստ երևելոյ, մին հազար ըուփի

մինչև լցցի թիւ դրամին մերոյ:

Եղև մադրասոյ ցամի քրիստոսի մերոյ ՌՃ

Ձերոյ հնազանդ և կառավարիչ

որբոց մադրասի Հայոց

ԾԷ

Յարկաւորէ մեզ ունիլ սահման վասն որոց արանց և կանանց ընդ միմեանց օրինօք ամուսնանալոյ դաշնադրութիւն, 'ի պատճառս յօրինայն պահպանողաց մերոյ 'ի յայսմ, այսինքն բրիթանիացւոց, որ 'ի պատճառէ առանց դաշնոյ ամուսնացողաց եթէ գուցէ առանց կրտակ մեռանիցի այրն և կամ կինն, տայ տեղի դղրտելոյ ընտանեաց, ևամաճանելոյ դրամս իւրեանց' 'ի ծախս դպրաց և ատենայ բանից և բազմիցս անգամ լինիցի զուր կորուստ ընտացուածոց յազգին մերոյ, և աղքատութիւն

մնացորդաց առանց կրտակ ննջեցելոյ:

Օրինակ

Օրինակ դաշնադրութեան մէջ ամուսնացողաց:

Յայտնի լինի ամենեցուն որմեք ներքոյ ձեռնադրողք մարտիրոս գանդմնեսցիս, և վարթ խաթուն մշախբրեցիս ուխտեցաք և դաշինս կռւեցաք ընդ միմեանց, ըստ օրինօք ամուսնանալոյ, այլ յառաջ քան զ ամուսնանալն մեր, կամաւորապէս ընդունեցաք, զի ըստացվածկմեր եթէ մարտիրոսի և եթէ վարթ խաթունիս, այժմ և յետ ամուսնանալոյն մերոյ, և մինչև զամ աւուրս կենաց մերոյ, մնասցէ ազատ իւրաքանչիւր տեառն կառավարութեան և ժառանգութեան, ոչ ես մարտիրոսըս, և ոչ իմ կրտակակատար ժառանգն և ոչ իմ պարտատէրն, ոչ ունիմք յիշխանութիւն, յիշխելոյ 'ի վերայ ընչից ըստացվածոց վարթ խաթունի, և ոչ ես վարթ խաթունս և ոչ իմ կրտակակատար ժառանգն և ոչ իմ պարտկա տէրն ոչ ունիմք յիշխանութիւն, յիշխելոյ 'ի վերայ ընչից ըստացվածոց մարտիրոսին, բայց յայնմանէ որ այսօրս մերոյ յօժարութեամբ միմեանց խոստացաք, և որ յաւելի քան զայն, պարտէ զամ ժամ ազատ մնալ, ընդ կարողութեան և հրամանի տեառն իւրոյ, և յետ մահուան մերոյ ըստացվածկ իւրաքանչիւրսկատարեսցի ըստ յամեմատութեան իւրաքանչիւր կրտակին մերոյ, և եթէ վախճանն կենաց մերոյ լինիցի առանց կրտակագրութեան, յայնժամ կատարեսցի ըստ կարգադրութեան մադրասիս որբոց Հայոց, որպէս 19: երրորդ յօրէնս:

Եւ արդ ես մարտիրոս գանդմանեցիս, կամաւ և յօժարութեամբ իմով, տէր և ժառանգորդ արարի, վարթ խաթուն մշախբրցուն 'ի վերայ 5000: դայեկան երծաթի, 'ի ընչից ըստացուածոց իմոց, որ ինքն վարթ խաթուն տիրապէս կարողէ տիրել, և կամ հրամայել 'ի վերայ 5000: դայեկան երծաթի յընչից իմոց առանց խտրանօք, զամ աւուրս կենաց իւրոյ, և հրամայել

'ի կրտակս

՚ի կտակս իւր վասն 5000: դայեկանի զորինչ կամք իւր իցէ

Նաեւ եւս վարթխաթուն մշախբրեցիս, կամաւ յօժարութբ
իմով ընդունեցի, որ զի՜մ զոր ինչ իմ ստացուածն եթէ՝
դրամ եթէ զարդ ոսկոյ երծաթի ականց պատուականց եւ-
րգեստք, արժանէ քաղաքովին կալ եւմնալ ժառանգութին
՚ի մէնջ մարտիրոս եվարթ խաթունիս ամուսնութբ ծնեցեալ
որդոց եղատերաց մերոց, այլ եթէ գուցէ հասանիցի ՚ի-
վերայիմ մահ, զի եւ վարթխաթունս թափոր յորդոց եղա-
տերաց մեռանիցիմ, մի ՚ի ստասանորդէ ՃՄ ընչից իմոց տէր
եժառանգ լինիցի մարտիրոս զանդմանեցին, ծնայորդն կա-
տարեսցի ըստ յաւէտ մասութեն կտակի իմոյ եթէ չիցէ ըստ
նմանութեն 19: Երրորդ յոբէնս կարգադրութեն որբոց մադր-
ասիս՝ Հայոց.

Նաեւ մեք մարտիրոս եվարթ խաթունս ընդունեցինք, զի
՚ի միջոց 6: շաբաթ ժամանակի ըստ օրինօքն Հայաստան-
եայ Ս՟բ եկեղեցւոյ սմուսնացուք ընդ միմեանց, կալով ծն-
ացուք հաստատուն ՚ի ՃՍՏ պաշտութինս մեր ըստ աւան-
դութ՟ն հայաստանեայ Ս՟բ եկեղեցւոյ, եւնոյն զուսակ ու-
սուցանել մանկունք մեր զի՜մ աւուրս կենաց մերոց, Նաե-
ւս ընդունեցինք եպարտական եղաք միմեանց, որ ՚ի յերկուց
կողմն որ ոք ՚ի մէնջ եղիցէ ՚ի դուրս ՚ի վեր յիշեցեալ դաշնա-
դութենէ եւկամ որոք մասէ նա պարտական է հատուցանել
կալոց եւմնացողին ՚ի դաշնադրութինս տասն հազար դահե-
կան երծաթ, հաստատութին բանիս, դաշնայ գիրս երկու
միմեանց յամէմատ գրեցաք, եւառաջի վկայից ձեռնադրեցաք
եկնքեցաք, եպահելոցեմք իւրաքանչիւր մին վասն հարկա-
ւորութեն ժամանակի, գրուեցաւ մադրասուն օգոստոսի տասն

Ցամի ՌՄՆ փրկչին մերոյ ՔՆ 1783:

վկայեմք որ ձեռնադրեցին կնքեցին . . .
եյանձնեցին միմեանց . . .

Երբ

ԾԶ

Երբ եւորում ժամանակի եւորում տեղի որ բնակիցէ կառա-
ւարիչք ընչից որբոց մադրասիս Հայոց, եյիշատակաց կտա-
կաց եւայլն, եով ոք անձինք յազգէն Հայոց անդ բնակօղաց
եթէ գտանիցի մինչեւ երկոտասան անձինք եւտեառն տանց
Ընչից եպատւոյ նոքայ ունին պատիւ շնորհաց համարիլ
միենոյն որպէս մադրասիս Հայոց, եմխիթարութին անդկին՝
մերոյ եղիցէ առ որբս տնանկս եյաղքատս յայնմ տեղ բնա-
կող Հայոց մկրտեցելոց ՚ի Յեկեղեցիս մեր, միենոյն կերպ ոպ
մադրասիս Հայոց:

ԾԷ

Որոք ոմն եկամ ոմանք պարտական մնդկին որբոց մադրասիս
Հայոց, եթէ յանդգնեսցի հատուցումն առնելոյ պարտս իւր
եկամ կատարելոյ հրամանն իւրոյ ընտրեալ դատաւորի վճռոյ
՚ի վերայ իւրոյ, յայնժամ կառավարիչք որբոց մերոց ունին ար-
ձակութին եղանել ՚ի խնդիր ՚ի եղրունս դատաստանի, եըս-
տանալ բանն, եթէ պարտականն եերաշխաւորն չիցէ լեալ
թափոր ընչից եաղքատացեալ, այլ եթէ ՚ի որոք պատճառէ
յատկապէս հանկարծահաս ցասմանէ պարտականն եերաշ-
խաւորն գտեցեալ աղքատ, համբերել պարտէ մինչ տէր՝
տայցէ նմայ, ենա հատուցանէ որբոց մերոց վասն որոյ կառ-
ավարիչք ստացուածոց որբոց մերոց հարկաւոր եյոյժ հար-
կաւորէ ՚ի ժամանակի ընդունելոյ տալ դրամ պալատ նոցայ
թէ պարտականն եթէ երաշխաւորն ծանիցեն եթէ լինիցի
տէր ընչից եորոք գործակալ որ իցէ ընթացս իւր բարւքս
յապա տայցէն դրամն որբոց մերոց վասն շահելոյ, ոչոք պար-
տական եձրի վաոնող մի գտցի շնորհս ստանալոյ դրամս որ
բոյ բայց ողորմութին ըստ կարգադրութեն մերոյ:

Ոչոք

ԾԸ

Ով ոք որ խցէ ըստանալով գրամ որբոց մերոց եթէ վաշխի և-
եթէ պատասխանի ՚ի վերայ նաւէրոնց, թուխք պարտուցս և ՚ի վե-
րայ նորայ երաշխաւորութեանն և ոսխանպխոյէ լինիլ ըստ յամե-
մատութեան կարգադրութեանց մերոց, և հարկ ՚ի վերայ գրձա-
գրի մերոյ լինիցի, եթէ պարտս և որոք գրամ ըստանօղն լի-
նիցի թափոր սահմանաւ, գրելոյ գձա, գիրն յօրինեսցէ շա-
րիւ և ամ կարգադրութեբ պարտական և երաշխաւորն ձեռ-
նադրեսցեն առաջի վկայից և կնքեսցեն, զամ զոր ինչ այս-
պիսի գրեանք մտանելով ՚ի տնդուկս որբոց մերոց, ըստանալով
գրամ, պարտէ գրամ ըստանօղն հատուցանել մին ըռուփի գին
թխտոյ և կարգադրութեբ շարելոյ, ՚ի սնդուկս որբոց մերոց:

ԾԹ

Ով ոք ՚ի մէնջ որ կամեցի թէ կրտսակս իւր, և կամ թէ որ ոք
արժանաւոր գրեանք յանցուցանել մէջ դփտարին որբոց մերոց
ունիարձակութեն, այլ պարտէ հատուցանել գրձագրին որ-
բոց մերոց, ամ մին հարիւր բառ գրեցելոյ կէս ըռուփի, և-
բոլոր մին գրին մին ըռուփի, սնդկին որբոց մերոց, և ով ոք
՚ի մէնջ հարկաւորեսցի, զի երեց փոխան կառավարիչք որբոց՝
մերոց ըստ երից փոխանակեան իշխանութեբ վկայութեն գրեսցի
՚ի վերայ որ ոք գրի իւրոյ, պարտէ հատուցանել ամ մի վկա-
յութեն մին ըռուփի որբոց սնդղին մերոյ, և առ երից փոխան
իշխանն որբոց մերոց, որ ոք գիր որ երից փոխանական իշխ-
անութեբ թէ վկայութեն գրեսցէ և կամ ըուսիտ տացէ և կամ
ինչս և ղրունս նՆջեցելոց և զանձանաւն կնքեսցի, պարտէ
կնքել կնքաւ որբոց մերոյ, և հաջեցաք զի յօրինեսցի կնիք
մի նշան որբոց մադրասխ հայոց նշանաւորեալ աստխ մի 6:
Ճանկունի թւն 1666: այսինքն թւ ժամանակի որում յազգեն

Հայոց, յանձն առին մշտնջենաւպէս բնակիլ ՚ի մադրաս՝ թէ-
պէտ անցաւոր որք յազգէ մերմէ ՚ի յայսմ ՚ի թիւին փրկչին
մերոյ ինն լինիլ ըռաք, նյառսջ քանզ զայս ՚ի զանազան
տեղիս ՚ի հնդիկս;

Կ

՚Ի նչս որբոց տնանկաց, աղքատաց և առանց կրտսակ ննջե-
ցելոց և ժամանակն ժամադրելոյ անցեալ գրաւական իրաց
պարտէ հաչակաւոր, վաճառել, եթէ վաճառումն, լինիցի
՚ի գաւիթս Սրբոյ եկեղեցւոյ մերոյ և կամ որոք տեղի որ խցէ
՚ի գլնէն վաճառեալ իրաց քանի որ լինի փի մին հարիւրին
մին յանել պարտէ մուծանել ՚ի սնդուկն որբոց մերոց, նաև
եթէ զուցէ ՚ի մէնջ մէր զամ զոր ինչ որ վերայ բերէ յազ-
գիս հայոց և հեթանոսաց նոցայ որ մկրտեցեալ ՚ի եկեղեցիս
մեր և կալով մնացեալ ըստ աւանդութեբ հայաստանեայց Սբ
եկեղեցւոյ ցանկանայ են հաչակաւոր վաճառել ՚ի գրունա-
Սբ եկեղեցւոյ մերոյ, նոքայ և ս պարտական լինիցին հատու-
ցանել փի 100: ին մին որբոց մերոց որ աս գրամս և ս զոր
քայնորիցէ մտցէ ՚ի սնդուկս որբոց մերոց:

ԿԱ

Ըստ 22: երրորդ յօրէնս պատուիրանի մերոյ հաճեցաք գր-
ամս որբոց մերոց տալ վաշխի, և պատասխանի ՚ի վերայ նաւոց
փի ոմն ոչ յաւելի քան թէ 3000: յուն երաշխաւորոք, այլ
եթէ զուցէ զի գտցի ոմն որում փոխանակ երաշխաւորի ակի՝
երծամ և ակունք պատուականք հանձնեսցեն կառավար-
չաց որբոց մերոց գրաւ, և գրաւ դնօղն լինիցի այր ծանօթ
արանց և բարեհամբաւ, զի մի լինիցի գրաւն այն գողացեալ
և խաբեբայութեբ ՚ի յայլմէ փոխառեալ, կարօղէն տալ գրամ

որբոց մերոց իւրաքանչիւր գրաւ դնողի մինչև տասն հազար
յուն եթէ գրաւն արժէսցի 14000: յուն մի տարի ժամա-
նակաւ ըստ յամեմատութեն օրինակի սանատին ող 'ի վայր

Օրինակ Պարտուց Գրաւականօք Լինիցի Ըստ:

Նմանութեն վաշխապարտի ող 'ի 22: Երրորդ յօրէնս և 'ի միջի
նոյն սանատին իւր հարկաւոր տեղն յիշեցեալ այսպէս որ-
պէս 'ի վայր:

Ու 'ի հաստատապէս հատուցումն առնելոյ 'ի վեր յիշեցեալ
պարտնիմ գրաւ դրի 300: օնց ոսկի, կամ 100: մանջալի
քուռայ ալմազ կամ մին ակունքով շինած ամբարչայ թէ
լով կապած ներքոյ իմոյ կնքաւ կնքեցեալ որ գինն նորայ
յաւելի կամ պակաս 14000: յուն արժէ զի կալով մնասցէ
'ի ձեռս պրն . . . կառավարչի որբոց մադրասիս Հայոց մի-
նչև, հատուցանեմ, 'ի վեր յիշեցեալ պարտնիմ վաշխիւ իւ-
րով, յապա ըստանայցեմ գրաւն իմ, այլ եթէ գուցէ զի յա-
պաղեսցի հատուցումն իմ ժամադրեալ ժամանակի, պրն . .
. . կամ յետ նորայ յաջորդող կառավարիչ որբոց մադրասիս
Հայոց ունի կարողութիւն 'ի վերայ 'ի վեր յիշեցեալ գրաւին
իմոյ վաճառեսցի հրչակաւոր վաճառմամբ և 'ի նմանէ առ-
աջին հատուցումն ըստանայցէ 'ի վեր յիշեցեալ պարտն իմ
և զոր ինչ յաւելանայ տայցէ ինձ և զոր ինչ պակասեսցի ես

պարտա

պարտական հատուցանելոյ, և որ ոք հանկարծահաս ցաս-
ուցմն եթէ գողից աւազակաց, ժամանակի պատերազմի աւ-
արահարից կորուսցէ գրաւն, պարտ դրամին և յաւելորդին
գրաւին անյիշելի լինիցի:

ԿԲ

Եթէ հարկաւոր լինիցի յատկապէս օգնական լինելոյ մադր-
ասի Հայոց, և կամ հեթանոսաց մկրտեցեալ 'ի յեկեղեցիս մեր
և կալով մնացեալ աւանդութեն Հայաստանեայց Սբ եկեղեցւոյ
ող ոք հարկաւորեսցի գրաւ դնել տուն և այգիս և խանութս
իւր, որ գտցի մէջ շուրջ պատեալ պարսպիս հարկաւորէ տալ
նոցայ զի ունի մինչև երեք հազար յուն և ընդունիլ գրաւ
տուն և այգի որում արժէսցի 9000: յուն այսինքն արժող-
ութեն տան որ լինիցի 3000: յուն սա կարի մտանել գրաւ
1000: յուն մի տարի ժամանակաւ, և եթէ հատուցանէ տա
րեկան շահն նորոգեսցի սանատն կարի պարտկն մնայ 'ի վե-
րայ նոյն գրաւի մինչև տասն տարի, և յապա անպատճառ
հատուցումն լինիցի, և եթէ տունն և կամ այգին լինիցի ար
տաքոյ քաղաքիս 'ի յերեսս դաշտի, ամ մի հազար յուն ար
ժողութեն տան վերայ մի տացի յաւելի քան թէ 100 յուն
և թուխտ պարտուց գրաւեցելոց տանց գրեցեալ լինիցի ըստ
յամեմատութեն վաշխապարտի, 'ի 22 երրորդ յօրէնս, և-
յատկութիւն գրաւին 'ի միջի նոյն թխտոյ վաշխապարտի իւրոյ
հարկաւոր տեղն ող 61: երրորդ յօրէնս, և գրաւն տանց'
այգեստանեայց խանութից և այլն պարտէ լինիլ օրինաւոր դա-
բալէն ըստ սովորական մադրասիս Տաւրոյ 'ի յանձնողութեն
սեբհական Տեառն իւրոյ:

'ի 22:

ԿԳ

՚Ի 23 երրորդ յօրէնս նշանակուրեցաք տալ դրամս որբոց մերոց իւրաքանչիւր ըստ այցողի եթէ փաշխի և եթէ պարտասխանոյ ՚ի վերայ նաւից ոչ յաւելի քան թէ 3000 յուն նոյն գունակ մի ընդունեսցուք ոմն երաշխաւոր յաւելի քան թէ 3000 յուն, բացատրութիւն բանիս այսէ որ դրամս ՚ի վերայ նաւուց այն որ սլուփ իվերայ սլուփի 300: յուն, այն որ բարկանթին 600 յուն, և այն որ երիս սիւն ունեսցի նաւ ՚ի վերայ նորայ 1000 յուն, և բաւականոցն թէ փաշխի և թէ պատասխանելոյ ՚ի վերայ նաւից և կամ երաշխաւոր լինողք իւրաքանչիւր արժանեաց կարողութեան իւրեանց պարտին պարտական լինիլ, եթէ փոքր և եթէ հարուստ այսինքն ոչ պակաս 50 յունից մինչև ցը 3000 յուն, և որ ոք հարուստ առանալով դրամս որբոց մերոց մինչև 3000 հուն, նա մի գտցի տեղի յաւելի առանալու և երաշխաւոր այլոց լինելոյ, նոյն գունակ որ ոք հարուստ մտանելով ՚ի երաշխաւորութիւն մինչև 3000 հուն, նա մի գտցի տեղի առանլոյ դրամ մի ՚ի նոցանէն որբոց մերոց մինչ ոչ ելցէ ՚ի երաշխաւորութենէ իւրմէ, այսպէս իւրաքանչիւր ոք կարեաց յամեմատութեան, և յատկապէս բանալոյ խորութիւն ՚ի մինչ յայտնեցաք իւրաքանչիւր կայութեան անձանց պարտս ըստանալն:

Նայ որ տէր լինի 20 հազար հուն ստացուածոյ նմայ պարտական ընդունեսցէն մինչև 3000

Նայ որ	տասն և հինգ հազար	2000
Նայ որ	տասն հազար	1500
Նայ որ	ութն հազար	1000
Նայ որ	հինգ հազար	800

Նայ որ	երեք հազար	500
Նայ որ	մին հազար	400
Նայ որ	հինգ հարիւր	200
Նայ որ ողջաք	և անձամբ բարեմիտ	100

ԿԴ

Որպէս սովորութիւնէ տարբերութիւն մնոտի յաշխարհիս երբեմն ձախորդութենէ մտանի աղքատութի և ՚ի աջողութենէ հարստութիւն, այսպէս ոչէ դժուարին ՚ի մէջի մեր հարստաց աղքատանալ որ տէրմի արասցէ, և որբոց տնանկաց և աղքատաց հարստանալ որ միաբան ցանկամք ամենեքեանս աջողութիւն բոլոր յազգին մերոյ, ուրեմն եթէ գուցէ ՚ի մէջէ որբոց տնանկաց և աղքատաց մազրասխս Հայոց, ՚ի աջողութենէ տն և օգնականութենէ անգլին որբոց մերոց, գտցեն շնորհս և հարստանայցեն, ՚ի այնպիսի անձանց աղա առնեմք զի ՚ի զամաւորս կենաց իւրեանց, և ՚ի ժամանակի գրելոյ կտակս իւր մի մոռանայցէ գորովագութ իբր մայրն իւր մնգուկն որբոց մեոց և իւրոց, և զոր ինչ երախտագիտութիւն ընդ մտաւածութեան խորհրդիւ բանիւ և գործով յետս դարձուցանէ երախտաւորին իւրոյ, տայ տեղի բարեգոյն նշանակի, և այրն այն յիշեսցի ընդ մեզ համբաւոք

ԿԷ

Յաւելի քան զզայս ով ոք 'ի մէնջ ընդ մտաւ ածեսցի և կամ 'ի սովորութենէ այլազգաց նշանակ ինչ ունիցի վասն հասարակաց բարութեան դիցէ 'ի վերայ թղթոյ եւ ընծայեսցէ 'ի միջ ժողովոյն մերոյ դեկտեմբերի 31. Եւ պարտէ մեզ ամժամ ընտրել 'ի միջի նոցայ զոր ինչ բարի 'ի յամանս կարգադրութեան մերոյ, և 'ի խոտանս 'ի բաց ընկենուլ:

Գրուեցաւ մադրասումն 'ի միջի մադրասին Հայոց յայսմաւուր Յունվարի 21

Յամի տ̃ն փրկչին մերոյ ՔԾ̅ 1783

ՎԵՐՋ

Վերջաբանութիւն Տետրակիս, թէպէտ պարտէ ունիլ յամեմատութիւն առաջաբանութեան իւրոյ, այլ որպէս յի̃ն ըղձից նիւթն տետրակիս փոքրագոյն, նոյն պէս զոր ինչ կարգադրութիւնք նմանունք նոցայ 'ի յայմ եւ խորհրդածոտ, ըստ նմանութեան արարողաց իւրեանց, զի որպէս հօտ մի փոքրիկ 'ի պանդխտի աստ բնակեալ, ուրեմն զի արդ 'ի յազգէ Հայոց հզօր եմտութեանս շնորհալի շարելոյ զա̃մ կարէ ունիլ բազում կարգադրութիւնք վասն բոլոր յազգի միոյ զոր ինչ հարկաւոր կարգադրութիւնք վասն բոլոր յազգի միոյ նա եւ միմիայն գործ Յայտ առնելոյ կատարելապէս սահման, սահման որպէս ասաց եւ եղև, հրամայեաց եւ հաստատեցան, զա̃մ ինչ որ եղև եթէ 'ի յերկինս եւ եթէ եդ եւ ոչ անցանէ, զա̃մ ինչ որ եղև եթէ 'ի յերկինս եւ եթէ 'ի խիրտ յերկրի, եւ զա̃մ զոր յերկիր, եթէ խորս ծովի, եւ եթէ անծանօթ մեզ, եւ եթէ ծանօթ մեզ, վասն ինչ եթէ ծանօթ մեզ, եւ եթէ անծանօթ մեզանէ, միաբան փառաբանեն, ամենայսուրբ անուն նորայ, այլ յետ այնորիկ 'ի փորձառութենէ բնութեան մարդոյ, եւ 'ի զօրութենէ շնորհաց բանական հոգոյ, կարգաւ շարժմամբ, փայլեցաւ բազում առեղծեալք որ 'ի բնական ծննդենէ եւ շարժմանէ իւրմէ անդամոց երեւիւր յառաջնում փայլումն նոցայ, այսինքն անդամոց երեւիւր յառաջնում փայլումն նոցայ, այսինքն անդամանելովն տաշելով, յոսկին շինելով աշտանակս, տախտակս տաշելով երկաթն սրելով, եւ այլն, նաև մարդն ուսանելով զանշելով երկաթն սրելով, եւ այլն, նաև եթէ ազատական, բժշկութիւն, ազան արհեստ իմաստութեան, եթէ ազատական, բժշկութիւն, երաժշտութիւն փիլիսոփայութիւն եւ այլն, եւ եթէ արհեստս ծառայական հողագործութեան, երկաթագործութիւն, ձգնորսութիւն եւ այլն ստվաւ լցաւ Յերկիր փառօք Յայ ամենակարող արարածք գոհ եմխիթար 'ի յեանս 'ի բոլորն մերոյ, թէպէտ ամ արարածք գոհ եմխիթար 'ի յեանս 'ի բոլորն մերոյ, երբեմն նախանձելի րեանց, այլ 'ի տեսակս բնութեան մարդոյ, երբեմն նախանձելի րեանց, այլ 'ի տեսակս բնութեան մարդոյ, որ մինչ տեսանեմք 'ի միջի եղբարց մերոց զանազան յազգաց, ոմն բնահզօր, ոմն նուազ, ոմն հրամայող, ոմն հնազանդ, ոմն պանկեալ 'ի սեբհական յաշխարհի իւրոյ փառաւոր, եւ ոմն պանդուխտ եւ աղքատ, ոմն յաղեցուցանող զինչն եւ արմանող այդ աղքատ եւ տխուր, ոմն յաղեցուցանող զինչն եւ արմանող այլոց, ոմն քաղցու նուաղեալ եփափակի լցուցանելոյ յորովայնն իւր

իւր եայլն, որքան ամօր եկն 'ի վերայ մեր, եզամ զոր ինչ
որ յապա գալոցու, եւտա տեղի նախանձման մեզ, միմիայն
'ի պատճառն անկարկութենէ, եանուսումնութենէ վարուց
բնութեան մեր հաւատամք, քանզի իմաստութին եարհեստ
չէն առնէ յաշխարհ, այլ կարգադրութիւնք 'ի վերայ գործ-
ողաց հանգուցանէ աշխատողաց 'ի ծանրայբեռնութենէ լծոյ,
բնութին ամ մարդոյ շարժի եգործէ իւրաքանչիւր մտօք,
այլ կարգադրութիւնք կատարէ ամ շարժմունս մարդոյ առ
'ի գործս բարիս, եարասցէ բոլոր յազգի ընդ ամ շարժմունս
իւրաքանչիւր արհեստի իւր միհօտ, եմի կամ, եմի ներգոր-
ծութին, եւտա յանդորրութի մտաց գործողաց, եհաստատ-
ութին վարձոյ գործոյ իւրաքանչիւր ձեռաց իւրոց, վասնորոյ
հարկաւորէ մեզ 'ի միջի որոք կացութեան մերոյ, ունիլ սահման
կարգադրութեան, ընդունիլ եյանձն առնուլ 'ի վերայ մեր,
զոր ինչ վարք շարժման մերոյ ըստ նմանութեան սահմանի
եկարգադրութեան մերոյ, թէպէտ բոլոր տետրակս ոչ կարէ
յամենայնի մի 'ի հազար մասանց կանոնգրքից, թէ մերոց և
եթէ այլ յազգաց, այլ որպէս մեք թափօր, 'ի բոլոր աշխարա-
ար սահմանէ 'ի յայս պանդխտի, կարի առել լաւէ այսօր
այս փոքրագունս, քան թէ ոչ ինչ, և մխիթարիցուք մեք ժա
մանակաւ միով, մինչ որ այց արասցէ եբաւականասցի առ-
աշխարանս մեր պանդխտութեան ոպ 'ի յառաջաբանութեանն
մեր ասացաք, եհարուսցէ մեզ սեբհական յաշխարհին մերոյ
հօվիւ մեզ, եկարգադրութին աշխարհ օրէն կատարութե
անխախտելեօք, եմեզ կամ ծնացորդաց մերոց արժանի ար-
ասցէ, խառնիլ ընդ գունտն անհախթելի թորգոմացոց յազ-
գին մերոյ Յարարատ յաշխարհ, յայնժամ մի լինիցուք մեք
իբր առմին 'ի հնազանդութենէ կարգադրութեանց եկանոնի,
զի սովաւ փոքր կանոնիւս այժմ արասցուք մեզ սովորութիւն
հնազանդելոյ օրինաց, մինչև ծագեսցի լուս գիտութեան 'ի
յազգս եյաշխահս մեր, յայնժամ սիրով հնազանդեսցուք
նմայ:

Այլ

Այլ նոքայ որ արտաքոյ մադրասիս, եի լծողովէ մերմէ որում
տեղ որ բնակեալ իցեն յազգէն Հայոց, եթէ կամին լսել
խորհուրդ մեր, բարի ոք լինի զի իւրեանքանչիւր տեղիս,
եի վերայ իւրաքանչիւր կացութեան իւրեանց արասցեն սահ-
ման աշխարհաւոր բարեպէս վարելոյ զկեանս իւրեանց,
եթէ ոչ, ուրեմն մի թոյլնասցեն ուսուցանել ուստերաց ե-
դստերաց իւրեանց, ընթերցմունս Հայոց տառիւ եբառիւ
զի նոքայ կարող լինիցին ընթեռնուլ պատմութին եկանոն
արարմանց նախնեաց մերոց, զի 'ի միջէ նոցայ լսիցեն կար-
գադրութին վարուցն բանական եբարոյական բնութին մա-
րդոյ, յատկապէս յազգիս Հայոց, զի նովաւ բառցցեն ուս
ժկութեան վարս եարարմունս իւրեանց, եմուծանեն զինք-
եանց, 'ի գործ բարոյական բնութեան մարդոյ, եուսանեն
հնազանդիլ օրինաց, քանզի 'ի փոքրութենէ մերմէ ծանե-
աք, զի ոչ ոք արարս մեր 'ի յերկրի, ոչ կարէ բարեպէս
առաջանալ 'ի գործ, եոչ կարէ հասանիլ 'ի կատար, եթէ ոչ
լինիցի կարգի սահմանաւ:

Եւ որպէս մեք հօտ մի փոքրիկ 'ի յազգէն Հայոց, եպանդ-
ուխտ 'ի սեբհական տանէ մերմէ 'ի տարբ յաշխարհ, ոչ ժող-
ովրդութք, եթէ ոչ բնակութք 'ի սոսա բնակեալ, այսպէս ոչ
ունիմք յաւելի զօրութին, ձգելոյ մտս եբանալոյ բերանս մեր
'ի վերայ ոչ ոք առն, եոչ ոք վարուց ումեք, բայց բարեպէս
վարելոյ կեանս մերոյ եհնազանդել օրինաց եպատուիրա-
նաց պահպանչաց մերոց, այլ փոքրիկ սահման կարգադրու-
թեանս, որ 'ի յայս տետրակի, որ յամարեցաք ըստ կարծեաց
մերոց բարի, վասն բարեպէս վարելոյ կեանս մեր, 'ի յայս պա-
նդխտի, եորպէս հաւատացեալեմք, որ ոչ ոք մասունք կար-
գադրութեանց մերոց, ոչ ունի ընդդէմ օրինաց պահպանչաց
մերոց, այլ վասն յատկապէս ցուցանելոյ հնազանդութիւնս
մեր, պահպանչաց մերոց առեմք, եթէ գուցէ զի երևեսցի
զոր ինչ մասն կարգադրութեանս ընդդէմ օրինաց պահպա-
նչաց մերոց, նաև 'ի մէնջ անգիտելի, եսխալանք միտաց

մերոց

մերոյ, եւ նա ամ ժամ արհամարեալ լինիցի ՚ի մէնջ գործածելոյ

Նա եւ յայտնի ամենեցուն լինիցի, որ ՚ի միջի տետրակիս, ամ անուամբ ՚ի զանազան տեղիբ բնակողաց, թուխտք թէ փաշխապարտից, թէ վճարեալ պարտից, թէ երաշխաւորաց, թէ դաշնագրութեանց, թէ կտակի գրի, եւ թէ ամուսնութեան եւայլն, բոլորն անպարտ են, եւ միայն անուանք նոյա գրեալ վասն ցուցանելոյ օրինակ թխտին, զի որ ոք ժամանակի ումեք որ յանդիպեսցի, զի հարկաւոր լինիցի յանձն առնուլ ՚ի վերայ իւր որ ոք պարտ, դաշին եւայլն, նա տրասցէ ըստ նմանութեան իւրաքանչիւր օրինակին, եւ անուամբ իւրոյ ձեռնադրեսցի

Տետրակս տպեցաք քառասուն յաւ ծախիւք Մադրասիս Հայոց, եւ բաշխեցաք մնդկին որբոց մերոյ եւ գին սորայ նշանակեցաք փի մին տետրակին հինգ յաւ Մադրասիս աստխավ հուն, ՚ի յոյս մտածութեան զի երից փոխանն մեր կարող է վաճառել մինչ երեսուն յաւ, եւ գին նորոյ մուծանել ՚ի համայն դպրատան Մադրասիս Հայոց, մնացորդ տասն յաւ ծայ, միշտ ՚ի մնդունկն որբոց մերոյ, այսպէս կատարեցաւ գործս այսօր ՚ի Հնդիկս ՚ի ափին Ովկիանոսի, ՚ի կօրմանտէլ ՚ի մայրաքաղաքն Մադրաս Յամսեանն Օգոստոսի 15: Յամի Տեառնփրկչին մերոյ Քի մին հազար եօթն հարիւր ութսուն եւ եք 1783: որսկսանի ՚ի գործ վեցերորդ առաջի մեր ամսուն Յունվարի:

Յամի Տն մին հազար եօթն հարիւր ութսուն եւ չորս 1784
Եւ ՚ի թուականութեան Հայոց 1233:

Ցանկ Տետրակիս Որում ցուցանէ իւրաքանչիւր ՚ի թիւտահամարն:

Առաջաբանութիւն 1:
Անդրութիւն վասն կառավարչաց որբոց . . 7
Հաւաքումն ՚ի ժողովս . 9
Ընտրելոյ կառավարիչս 11
Ցաշխարհականն մի խառնեսցի ՚ի գործ եկեղեցւոյ 11
Եկեղեցականն մի խառնեսցի ընդ գործ աշխարհականի 12
Ընտրելոյ աւագերէցս 12
Հնազանդելոյ հայրապետին մերոյ 12
Նուիրակաց կարգութիւն 13
Քննութիւն քահանայից ՚ի վիճակի 14
Բարեկարգելոյ եկեղեցւոյ 14
Հաստատելոյ վարձս լուսաւորաց 14
Մնդունկն որբոց վերաբերէ մադրասիս Հայոց 15
Զարդ ութութեան նորա եկեղեցւոյ 15
Որպէս պահելոյ մնդունկս որբոց 16
Իւրաքանչ ոչ առնել կտակս 16
Հարկ որ կայ ՚ի վերայ կտակ առնողաց 17
Կերպ կառավարելոյ տուն ննջեցելոյ 19
Որպէս յանել պարտ ազմինխառասին 20
Կարգ հաստատելոյ հարկ եմաքս ննջեցելոյ 20
Կառավարիչք որբոց ոչ կարեն կտակակատար լինիլ 22
Գանձանակ որբոց որպէս կառավարեսցի 22
Գանձն որբոց որպէս շահեցուցանիցեն 23
Գանձ որբոց առանց շահ մնալոյ 27
Վարձ մնդունկին ՚ի շահ առնողացն 27
Կերպ հավասարապէս բաժանումն շահին 29
Շախ կապք ընդ ինչս որբոց ոչ կարէ գանկատել ՚ի դատաստան 29
Կերպն ընտրողութեան արդարութեան 31
Շնորհաբաշխութիւն առ մնդունկս որբոց: 32

Կերպ

Կերպ յատկապէս փոքուք պահելոյ դրամս 33

Վնասն ընչից որոց լինի հաւատարապէս 33

Բաժանումն ամողոյ ողորմութեն 34

Մասն գանձի որոյ պահել բանկալոյ 37

Վարձ գրագրաց 37

Շինութին դպրատան 38

Պահել թիւ ծնեցելոց եւ ննջեցելոց 38

Գին գերեզմանաց 39

Որպէս գնել յագարայ փամն գերեզմանատան 40

Մի խնայել ողորմութին թլփեալ Հայոց 41

Կառավարիչք որոց մի մնասցեն երաշխաւորութին 41

Ուշոք կարէ իջուցանել կառավարիչս որոց իկա
րգէ կառավարութեան 42

Մտանել տուն ծնեցելոց եւ ննջեցելոց 42

Պատիւ ննջեցելոց 46

Պարտաւորութիւն մտանել 'ի տուն տեառն 46

Պատիւն երից փոխանի 47

Ջաւուրն տանի շնորաւորէն 47

Պատիւն մադրասին Հայոց 48

Պատասխանել առաջնորդաց 48

Նորատիպ գրեանց գնէն 49

Կերպ ամուսնանալոյ ընդ թլփեալ Հայոց 49

Կերպն յաւաքելոյ ողորմութեն 51

Հայրախնամայ զօրութինք 53

Ողորմիլ խնգկէն առօտարս 52

Վարք կայութեն մերոյ 59

Աշխարհագրութին մադրասին Հայոց 59

Պահելոյ ժամ աւուրց եթէ տարոյ 60

Գանձ որոց մուծանել 'ի գանձարանն թա
գաւորի 61

Հարկ 'ի վերայ ամուսնացելոց 62

Օրս

Օտարք յամբեսցեն իբրև մադրասին Ցայք 65

Պարտականն որոց մի ճշտեսցի եթէ թափոր
'ի ընչից 65

Սահմանիւ շարելոյ ամ կերպ գրեանք եւ ծախսն 66

Վկայութեն եւաջիար երից փոխանի 66

Հուշակաւոր փախուցեալ իրաց փարձն 67

Ցատկութին գանձոց 'ի վերայ նավի եպարտս
կանի եւ երաշխաւորի 67

Կարի գրաւ ընդունիլ տուն եւայլս 69

Արժանաւորութին պարտս յանձն առնողաց 70

Երախտագիտութին որոց 71

Ամենայն բարի կարէ մտանիլ 'ի շարս 72

Օրինակ հրաւիրելոյ առ 'ի ժողով 10

Հրաւիրելոյ առ 'ի խորհուրդ 10

Կրօնակագրի 17

Վաշխապարտի 24

Վընասոյ պարտի 25

Երաշխաւորութեն 26

Ցիմնեցեալ դրամ բառանողի 27

Ճառանկարգութին եւ ողորմութին ստանողի 28

Պաշտօն մուսուֆ դատաւորութեն 30

Երդմնելոյ 35

Բաժան արար դատաւորաց 35

Հրաւիրումն 'ի տուն նորածին մանկանց 43

Հրաւիրելոյ հարսանիս 44

Հրաւիրելոյ 'ի պաշտօն ննջեցելոց 45

Դաշնայարութին հարսանեաց 50

Հայցել ողորմութին 52

Պաշտօն հայրախնամ դատաւոր 54

Նամակ հայրախնամ դատաւորաց 55

Դաշնաւորվելոյ առ կայսրն 57

Մու

Մուծանելը զանձս ՚ի նոցունց թագաւորին 61

Կառաւարութիւն կարգաց 59

Դաշնադրութիւնց անմանացուաց 63

Պարտ գրաւականօք 68

Խուլի 3237

[20ղ]

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0059642